

Shneur Zalman, of Lyady, 1745-1815.

R. Simon

①

שלחן ערוך

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול

הגאון האלהי החסיד המפורסם

אור עולם מופת הדור

נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

הוצאה חדשה מסודרת מחדש ומתוקנת

ירושלים ת"ו תשנ"ג

צנני ספרינו - וקלאנו - א
(צ"ז דצנין הכירת הקונג יסווא לאן גאגיא)

י הגהות מרדכי
 נפש לא"ס
 ב מ"א ס"ק ב'
 * ישעיה נ"ח י"ג
 ל מרדכי נפש
 מהר"ם (סימן
 כא)
 מ מ"א ס"ק יח
 ג ב"י
 ס הגהות אשר"י
 ספ"ק דע"א
 ע ב"י סימן רמ"ה
 ומ"א סה"ס
 כע"ו
 פ ט"ז ס"ק ו'
 * ע"י צ"צ פס"ד
 דף ר"א ע"ד

שהישראל מרויח מלאכה זו בשבת שהרי כשיהיה פנוי אחר השבת יצטרך לעשות מלאכות אחרות ואין להתיר מפני שהנכרי עושה לטובת עצמו כדי לקבל כל שכרו שהרי אף אם לא יעשה בשבת לא ינכה לו כלום * (טעם זה הוא לפי דעת המגן אברהם ועיין *) כמ"ש בסימן רמ"ג (סעיף ג') 'ויש מתירים גם כן לפי שהנכרי אינו מעלה על דעתו

שהישראל אינו מכריחו לעשות בשבת ושלא ינכה לו כלום משכרו אף אם לא יעשה כלום בשבת אלא הוא עושה מאליו לפי תומו להשלים קבלנותו שקיבל עליו בתחילת שכירותו לעשות כל המלאכות שיצטרכו לישראל בכל משך זמן שכירותו כדי שישלם לו כל שכרו משלם ולא יהיה לו עליו שום תרעומת ואין לסמוך על סברא זו (מטעם שנתבאר שם) כי אם לענין דליקה משום הפסד כמ"ש בסימן של"ד (סעיף כ"ו) ולענין שליחות איגרת כמ"ש בסימן רמ"ז ע"ש הטעם:

א"ב ישראל הקונה מכס אסור לו לקבל מכס בשבת אפילו הביאו דבר מאכל שאינו מוקצה וראוי לאכילה כגון שהובא מתוך התחום והוא דבר שאין בו חשש שמא נלקט היום מהמחוכר או שמא ניצד היום אעפ"כ אסור לו לקבל בעצמו משום שנאמר * ממצוא הפצץ הפצץ אסורים כמ"ש בסימן ש"ו אלא לשוכר לו נכרי בקבלנות דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך אבל לא ישכור לו נכרי ליום השבת שכשהנכרי הוא שכיר יום הרי הוא כשלוחו של ישראל משא"כ בקבלנות שאינו כשלוחו של ישראל אלא לעצמו הוא טורח כדי להרבות שכרו ואע"פ שהישראל קובע לו מלאכתו שיעשה בשבת אין בזה משום אמירה לנכרי שבות לפי שקבלת המכס אין בה איסור אפילו לישראל אלא משום שבות והרי זה שבות דשבות שיש מתירין אותו במקום הפסד כמ"ש בסימן ש"ו (סעיף ה') ואף שיש אוסרין אף במקום הפסד אם לא לצורך מצוה כמ"ש שם "מכל מקום כאן חשוב דבר מצוה שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי והרי הוא עושה מצוה במה שמציל הממון מידם כמ"ש בי"ד סימן קמ"ט ושע"ב:

ג אפילו אם הוא מכס שצריך לעשות בו מלאכה גמורה כגון שצריך לכתוב אעפ"כ מותר לומר לנכרי שיתעסק בו בשבת בקבלנות לפי שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר לו אמירה לנכרי יבא להתעסק בעצמו ושמא ישכח ויכתוב לפיכך מתירים לו איסור אמירה לנכרי שהוא מדברי סופרים כדי שלא יבא לידי כתיבה האסורה מן התורה:

ד * וכן מותר לו להשכיר לנכרי את המכס שיטול לעצמו מה שיגבה בשבת הן רב הן מעט והוא יתן לישראל דבר קצוב שנמצא שהוא טורח לעצמו ואינו כשלוחו של ישראל וכשמשכיר * המכס לנכרי וכן כששוכר לו הנכרי בקבלנות אין חוששין למראית העין שהרואה יאמר שכיר יום הוא אצלו לפי (ז) * שבמקום הפסד גדול לא גזרו על מראית העין ואף אם לפעמים הוא הפסד מועט מכל מקום כיון שעל הרוב דרך להיות הפסד גדול במניעת קבלת המכס בשבתות לא חלקו חכמים והתירו לגמרי גזירה זו של מראית העין במכס ובכל כיוצא בזה שדרך להיות שם הפסד גדול על הרוב: **ה**

ט וכשמשכיר המכס לנכרי יכול להשכיר לו ליום השבת בלבד שלא בהבלעה עם שאר הימים * ואינו דומה למרחץ שאסור להשכירו לשבת בלבד כדי שלא יטול שכר בשבת שלא בהבלעה לפי שהמרחץ גופו קנוי לו אף ביום השבת וכשהנכרי נותן

קונטרס אחרון

(ז) שבמקום הפסד גדול כו'. משמעות לשון רמ"א"י דנמקום פסידה לא גזרו כלל על מראית העין ולא משום חשש שמא יעשה איסור גדול מזה דאם כהול כמ"ש הט"ו"י דע"כ לא הולך מהר"מ לזה אלא משום כשקובע לו בשבת ואף שאינו אומר לו לכתוב מכל מקום הרי דעת הגהות מרדכי"י לאסור שבות דשבות אף במקום הפסד אצל איסור מראית העין פשיטא ליה דלא גזרו במקום הפסד בלא טעמא דאדם כהול (הלך לא העתקתי):

חש

נותן לו שכר במרחץ שלו במכס וכיוצא ואין כאן שכר זה והרי זה ז

טז * וכן יש: בזה משום בשבת שהרי ו שהשכיר לו ו שנתבאר במכס

יז * ואסור לה אע"פ שכב אצלו הרי הוא לו את הנכרי יכול להושיב

יח כמה דבריו המכס או שעושה הנכרי אסור לו ג"כ

יט * מותר ליו שמשמיע *

כ * ישראל שוכר לו נ מכל כך וכך להניחם שיעט והנכרים הם לפי הימים א מתכוונים בעט לישראל שהרי אין להם תשי האחרת ובשבי

(ח) חשש הפסד ס"ו ש"ו סק"ו ג

(ב) מקפיד עלי מודה לראש"ד ציטולו והכא מקפי

(53) הגהות ב"י: (53) סק

ספר
שאלות ותשובות
דברי חיים

מאדמו"ר קודש הקדשים גאון הגאונים שר התורה והיראה איש אלקים נורא
המפורסם בכל קצוי ארץ ואיים כחד מן הראשונים
רבן של כל בני הגולה
בקש"ת מרן חיים הלברשטאם זצוקלה"ה
זי"ע ועכ"י
האבר"ק צאנז והגליל יצ"ו

וכעת אשר ספו תמו ואזלו מן השוק נקבע בדפוס נאה ומשובח
במהדורה משוכללת עם הוספות רבות ונכבדות והדשות

מהדורת "וואלף"

נערך ונכרך
תחת עינא פקחא כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקלה"ה
ויוצא לאור על ידי
הנהלת מוסדות באבוב
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שנת מפרי צדיק עין חיים לפ"ק
ברוקלין, נ. י.

והגם שהנוצרי ז"ל [מסד"ת אר"ח סי' כ"ט] ומצואו השערי תשובה [סי' רמ"ה ס"ק ב'] החיר ככהאי גוונא המעיין שם יראה דקס היה באמת פועל ועושהו על דעתו וגם באמת כמה כרוכרים כרכר בזה ולא החיר מלאכה דאורייתא יעו"ש שהחמיר מאד ולכן אין להיתר זה מקום:

או"ם נראה לי שיכול לעשות היתר על דרך זה שישיערו לאיזה פריך את הצרייהו וכל המאטררייהלין ימכרו לו בעד כך מסויים ורק שיחנו עם השוכר שכדי להיחס בטוח ישגיתו המה ובעתם יתנהג הכל וא"כ ככהאי גוונא ודאי אין שום חשש כלל דהוי שכירות וממכר גמור וישעירו באיזה כך שראוי להשכיר ואז לא הוי הערמה כלל ולאחר כך לאחר כלות זמן השכירות יאמרו להשוכר שישלם להם מעותיהם או שיקחו היין שרק והמאטררייהלין הנשארים בעד חובם ואם יחנו לו אז איזה דבר בעד מה שאינו מחשב עמהם ונתן להם היין שרק והמאטררייהלין הנשארים בעד חובם אין חשש כלל וזה היתר ברור בלא שום פקפוק:

ורק מראית העין שייך כמבואר דקיימא לן דגם בשכירות אם נקרא שמו עליו אסור להשכיר כמבואר באחרונים [סי' רמ"ג סעיף א' ומג"א ס"ק א'] מכל מקום במקום פסידא שרי"ה ונפרט כהאי גוונא שכבר נהיגין כן בהיתרים על פי גדולים בכמה מקומות אין שייך מראית עין ולכן במקום הפסק מותר בזה האופן שכתבתי לפענ"ד:

או"ם באמת אהובי בני כפי ששמעתי מפי נגידים יושבי סניצותינו פה אשר להם צחי מלאכת היין שרק הרבה ועולה לכך רב ואמרו בפירוש שאין לזרך גדול לעסוק בשבת במלאכה ואיזה מהם שעשה פעם אחת בשבת על פי מאן דהו שהחיר לו בל לפני בחרטה וקנס את עצמו ואמר בפירוש שבל מזה חילול שבת ח"ו אשר אין לשער לכן אהובי בני ראה אשר לפניך וכמורה עשה:

סימן ז"ו

תשובה אודות מכירת האורזאנדעס והגוטער לנכרי בשבת → לעשות בהם מלאכה:

קבולת לשכירות רק דבזה מיוחד לו שבת ובה לא מיוחד לו שבת דוקא:

ובאמת זה ליחא דהרי במכס דמוחר אפילו במיוחד לו שבת משום פסידא כמבואר במרדכי [שבת סי' רמ"ו ורמ"ז] ואפילו הכי אסור בשכיר יום רק בקבולת וזה אינו מובן כיון דמשום פסידא מותר ביהודי לו שבת בקבולת גם בשכיר יום יהיה מותר דלדעתא דנפשיה עבד:

אך באמת החילוק מבואר דהנה אמירה לנכרי אסור גם מטעם שליחות לחומרם כאשר הארכתי בחידושיי או משום דמחוי כשלומו כמבואר בחוספת שבת בהפתיחה [סי' רמ"ג אות א' וג'] אם כן באם הגוי עושה בקבולת אינו עושה מצד שליחות רק שיש לו חלק בזה העסק כדרך אומן קונה בשבת כלי וא"כ עושה רק מלאכתו ומלאכת הישראל ממילא נעשה אצל בשכיר יום שפיר הוי שלוחו לעשות היום מלאכה וכי משום שישלם לו שכירות מותר לשלח בשכירות לעשות מלאכה בשלמא קבלנות אינו עושה לדעת הישראל כלל רק לחלקו אצל בשכיר יום עושה רק לדעת הישראל ורק הישראל ישלם לו שכירתו ומשום הכי אסור בשכיר יום (ומה שמוחר בשליחות אגרת [סי' רמ"ו סעיף א'] הוא משום שעושה רק עבור עצמו הנכרי שיכול לעשות בחול מלאכה אחרת כשיגמור המוטלת עליו וק"ל):

ואם כן לפי זה בודאי לא מהני הערמה בשותפות הנכרי סוף סוף הנכרי שלוחו של הישראל דבודאי אינו עושה אדעתא דידיה כלל ללא עלתה בלבו לזו רק משום הישראל עושה כל המלאכה והישראל יתן לו עבור זה חלק מה להערמה אצל באמת הגוי אינו עושה רק לטובת ושליחות הישראל ומשום הכי אסור הערמה כזו דבודאי אינו עושה בשביל חלקו כידוע לכל ומחוי כשלומו:

ובפרט שכותב בפירוש שהצריחה ציד הנכרי אם לא יחשוב יחנו לו עשרים ר"כ אם כן לא איכפת ליה כלל במלאכת שבת בין כך ובין כך יחנו לו שכוו וחי שעושה כדי שכירות הרבה זה הערמה ברורה ודמי לחובא ובודאי כהאי גוונא לא אמרינן אדעתא דידיה קא עבד:

כד. עיין לקמן ח"א חו"מ סימן מ"ד אות ב'.

כה. עיין ט"ז סימן רמ"ד ס"ק ו'.

כו. בחיבור כתב יד מאת הרב הגאון מו"ה יעקב משה סג"ל איטינגא, ישנו העתק מהשומרה זו שנשלח אליו ע"י רבינו, בהוספת אגרת דלהלן, וז"ל:

החיים והשלום לכבוד ידידי ש"ב הרב הגדול החרף ובקי שלשלת היוחסין חרף ושגון ירא ושלם כש"ת מוה"ר יעקב משה סג"ל איטינגא נ"י.

מכתבו הנעים הגיעני היום לנכון, ואשר התפלא מעלת כ"ת על שלא כתבתי לו מענה על חידושי, יאמין לי ידידי כי רבו וגדלו מאוד טרדותי, וכחי אין אתי, כי אני תש כח וגלאה חסר כח ומעונה

ביסורים, ואינו כותב רק מה שצריך בהכרח לדינא ולהלכה למעשה, וגם בזה אמנע מלהשיב לכל השואלים, כי אם לכבודו ולכבוד בית אבא לקחתי מועד, וצויתי להעתיק לו החשובות עם הנוסח שטר מכירה ושלחתי למעלת כ"ת. ולעיין בחידושו לא יכולתי כעת, בפרט עתה קודם יום טוב הקדוש הממשמש ובא עלינו לשלום, ואי"ה כי אשיב לבריאות בעזרת השם אקח מועד לעיין בחידושו היקרים ואשיב לו אי"ה כיד ד' הטובה עלי, גם בשאר עניינים כאשר יד ד' הטובה אלי.

(ואחרי סיום ההתקנה:) והיה שלום וברכה, ננפש ידירו ש"ב מחותנו דורש שלום תורתו באהבה ולב ונפש הפיצה. חק' חיים הלברשטאם החוב"ק צאנז.

דב לך ידידי שמעולם לא עלה על לבי להחיר נגד המפורש בשולחן ערוך [סי' רמ"ג סעיף א'] והש"ס [ע"ו כ"א ע"ב] לאיסור מפני מראית עין. ועל היתר מפני כדי שלא יבא לידי איסור מתוך שבהול על ממונו כאשר החירו הגאונים ומבואר במרדכי [שנת סי' רמ"ז] וצ"י [סוף סי' רמ"ד] לא מצאתי את עצמי לדמות בדבר זה לגדולי הראשונים שלפנינו שא"כ נתח תורת כל אחד בידו והמה ראשים להחיר במכס ומטבע לא אנו הפעוטים ולחלק בין מכר לשכירות בודאי לא ניתן להאמר כאשר יבואר לפנינו אי"ה. ולכן לא התרתי לשום אדם צהיתר מכירה:

אך זה לא כביר כאשר ניתן החירות ליהודים לשבת בכל מקומות שירצו ורצו שוכרי הגוטי והרצה קנו גוטי והיה גדול חילול שבת בעוה"ר ואף על פי כן מנעתי את עצמי מהחיר למכור או להשכיר לנכרי. אך שמעתי שגבלי לזבזב הותר הדבר ע"י גדולי הדור ובעיני ראיתי היתר ממפרשי יס"ב הגם שאותו היתר היה צו לפסק כאשר אחי בכחובים [פ"ל סי' ה' ו' וע"ע ח"ב סי' כ"ב לו' וליאן] ועל כל פנים נתרבו ההיתרים ולא חששו למראית עין כלל ואחרי רואי כי יבא הדבר צהיתר מגדולי הדור ונהגין כן כמעט בכל מדינתנו סמכתי גם אני על זה מפני הטעם שכתב המרדכי ומציאו הצ"י גבי מכס ולכן פסקתי להחיר על ידי מכירה או שכירות על פי שטר כאשר אעתיק לך לוטה פה:

ודעה עתה נתתי אל לבי לזכר הדבר על פי הש"ס וראשונים. והנה לכאורה יש חילוק לאסור מפני מראית עין שכירות או צהצעה אבל לא במכר כי מה יעשה הישראל שכבר מכר להגוי והנכרי בשלו עוסק והוא מכר צהיתר והיכן מצינו איסור מראית עין צמה שאין הישראל עושה כלום בשבת:

אמנם צאמת זה ליחא דמבואר בפסקים פרק כל שעה (דף כ"א ע"ב) וזה לשון הגמרא ר' יהודה בן צתירה אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור למ"ד יום קודם לפסק עכ"ל הגמרא וכתבו התוס' שם [ד"ה ר"ן] וזה לשונם אומר ר"י בשם ר"ת דר' יהודה אחי כבית הלל ואמר כותח משום דשם בעליו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויסברו שמכרו בפסק על ידי נכרי אי נמי יסברו שצפסק מכרו ישראל לנכרי ולכן אוקר ר"י למכור כותח לנכרי ואחי שפיר אף לר"ת דמפרש צריש אלו עוצרין דמותר להשהות כותח בפסק עכ"ל. אלמא דגם צמכירה קודם הפסק אסור משום מראית עין שיהא צפסק כמו כן אסור למכור לגוי אחה דבר שיהיה צו מראית עין בשבת:

כז. עיין שר"ת שואל ומשיב מהדורא ד' ח"ג סימן צ"ב (תנ"ל ריש סימן ו' בהערה).
כח. עיין סימן רמ"ז סעיף ג' בשם סמ"ק ובכ"י שם ובבאר היטב סי"ק ה' שהותרים הנ"ל אינם לבתחלה משום מראית עין. ולפי זה אולי צ"ל סמ"ק.

הגם שמצינו שם שחכמים פליגי על ר' יהודה בן צתירה מ"מ לאו מהאי טעמא ורק שצתירה לכו שלא יהא חשש מראית עין שלא יחשדו הישראל שמכר צפסק אבל צמקום ששייך מראית עין גם חכמים מודו לר' יהודה בן צתירה דשייך מראית עין אפילו צמכירה וכן מבואר צהדיא צכמ"ג גבי היתר שאמר קני"ה וצ"י צכמה מקומות שגם צמכירה שייך מראית עין:

הן צמת צבאחרונים מצינו מקילים ב"ט וגם צרדצ"ז ז"ל [מ"א סי' י"ג] מיקל צמכירה אך לא מטעם לחלק בין מכר לשכירות ורק משום פסידא שרי אבל צלא זה מכירה ושכירות ואריכות שזה לאסור מפני מראית עין:

וא"כ כן לא נשאר לנו רק היתר דצמקום פסידא רבאל מותר כמו צקבולת [סי' רמ"ד סעיף ו'] ועיין צנוצ"י מהד"ת [אר"ח סי' כ"ט] לא היתר רק צאיסור דרצנן וצאחרונים מצינו צזה להחמיר ולהקל ל"א:

אך נראה לפענ"ד היתר גמור מהא דליחא צריש שבת (דף ד' ע"א) וזה לשון הגמרא בעי רב ציני בר אביי דציני פת צתנור התיירו לו לרדוהה קודם שיבא לידי חיוב חטאת או לא התיירו א"ל רב אחא בר אביי היכי דמי אלימא צשוגג ולא אידכר ליה למאן התיירו ולא לא דליהדר ואידכר מי מחייב והתנן כל חייבי חטאת אינן חייבין עד שיהא חתלתן שגגה וסופן שגגה אלא צמויד קודם שיבא לידי איסור סקילה מצעיא ליה אמר רב שילא לעולם צשוגג ולמאן התיירו לאחריים מחקיף לה רב ששת וכי אומרים לו לאדם חטא צשביל שזכה צבירך אלא אמר רב אשי לעולם צמויד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה רב אחא צריה דרצבא מחמי ליה צהדיא אמר רב ציני בר אביי דציני פת צתנור התיירו לו לרדוהה קודם שיבא לידי איסור סקילה עכ"ל הגמרא:

ובתב הרצצ"א ז"ל וזה לשונו צד"ה הא דאמרינן קשה ליה לר"ת ז"ל והא אמרינן צפרק צכל מערבין [עיינון ל"ב ע"ב] ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבאל"ב ופריק שאני החם שעל ידו הוא נעשה שאומר לו מלא לך כלכלה זו תאניס מתאנתי וא"ת חפשוט מהחם הא דרב ציני דהתיירו לו לחבר כי היכא דלא ליעבד איהו ממש איסורא רבה י"ל דשאני החם דלא נעשה האיסור עדיין ויכול הוא לתקן ע"י איסור קל אבל הכא שכבר נעשה האיסור אלא שעתיד ליגמר ממילא דלמא לא התיירו עכ"ל:

ל. צ"ל רבת, וכן הוא בכתב יד הנ"ל.
לא. עיין בנר"כ השו"ע שם אם יש ללמוד כל דבר ממכס, ועיין מש"כ רבינו לקמן בח"ב סימן ל' שקשה הדבר לדמות כל דבר למכס, ורק מה שהם התיירו ולא לחדש דבר ע"ש (וכמ"ש כאן בתחלה

ואם כן הרי כדי שלא יתעבד איסור גדול על ידו מותר לו לעשות איסור אחר שכמו יי שמוחר לחבר לתרום שלא מן המוקף שלא יעבור עם הארץ איסור חמור. והנה שם נחבר ועם הארץ אינו אלא חשש שיאכל עם הארץ בלא מעשר כמבואר שם (עירובין ל"ב ע"ב) ברש"י ד"ה רישא וז"ל אבל נחבר שאמר לעם הארץ לקוט כלכלה זה וחבר אחר שמע ממנו אוכל ואין צריך לעשר דמאי דוודאי כיון דנותן חבר ולוקט עם הארץ חייש הנותן דלא ליכלינהו בטבלייהו וחורם אף שלא מן המוקף דמוטב יחדו חברים כו' עכ"ל הרי דמשום חשש שלא לעבור באיסור חמור עושין איסור קל:

ואם כן בנידון דידן ודאי יש לחוש באם שלא ימכור שיבא המחזיק הגוט או משרתיו לידי איסור דאורייתא ומותר לעבור איסור קל כדי שלא לבא לידי איסור גדול:

ודן אמר שצריטב"א [שם שם ד"ה וכו'] מתוך באופן אחר והיינו שמוחר לאדם עצמו לעשות איסור קל אבל אין מורין כן אף צריטב"א גופא מביא גם כן תירוק הרשב"א:

ובן נמי גבי שפחה החירו לשחררה שלא יבא על ידה לידי עבירה יענין צגיטין וכמו שכתבו החוס' במסכת שבת [סג] דל"ה וכו' אומרים וז"ל וגבי שפחה חזיה שפחה וחזיה בת תורין שנהג"י בה מנהג הפקר וכפו את רבה (השולח ל"ח ע"ג) משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודמי לאנוסין והוי נמי כמנהג דרבים עכ"ל הרי דצמקום דשכיחי רבים ופרוצים הוי כאנוסים ומותר לעשות עבירה קלה שלא לבא לידי חמורה כמו כן ה"נ בנידון דידן שידוע לנו שרבים נכשלים בזה והוי אנוסים ממש שצריך להחיר להם איסור קל לפי שעה שנפרסם היתר ולא יהא שום מראית עין:

ודגדה זה היתר הונח לי מהיתר של המרדכי דגבי מכס משום שמשם יש לדחות דרבנן החירו גבי כיסו והוא מהי"ח דבר וכמו כן הרבינו מאיר היה גדול הדור ויפה כחו להחיר גבי מכס אבל אנו יחמי דיתמי אין צדינו לעשות נגד הדין אך כפי מה שכתבתי מהא דחבר תורם שלא מן המוקף ומהא דכופין לשחרר השפחה משמע בהדיא דכל לינאל מאיסור חמור מותר לעבור על איסור קל ואין צריך לזה בית דין ולכן בודאי שרי מכירה על פי מה שאעתיק לקמן:

ודגדה ראיתי צבנימין ואב בתשובה [סי' ש"ג] כתב דלא קיימא לן כרבי דניחא ליה לחבר לעשות איסורא זוטא משום דרשב"ג אביו פליג עליו וחמיה לי האיך אשתמיטתיה מיניה דמר וז"ל דברי הרמב"ם וז"ל [הל' מעשר פ"י ה"ג] שפסק כוחיה דרבי בזה והן אמר שצמקום הליכות עולם [שער ה' פ"א] כתב דהלכה כרשב"ג נגד רבי כבר הכה על קדקדו מהר"י קארו

וז"ל [בבלי הגמרא שם ד"ה ומ"ש וכן אין] מביאו השל"ה הקדוש בצפרו של"ה [משנע"פ כללי הלכה ד"ה כ' בהלכות] ואם כן כיון דקיימא לן כרבי ודאי מותר וצריך לעבור איסור קל כדי שלא יבא לידי איסור חמור י"ח:

ודגדה לפענ"ד די בזה להחיר ויעוין סי' ש"י"ו צמג"א ובאמת צמקום דלא שייך זה שיבא לידי איסור חמור אין להחיר וכן אני נוהג צמקומינו ובה מוכל להחיר ספיכתך אשר כתבת ומה שכתבת נגד התבואות שור [צמקום שור פסחים כ"א ע"ב] מבואר כן הדברים צמקום חייש הלכות פסח [סי' תמ"ח ס"ק י"א] י"ז: L

7 והנה תורף השטר מכירה או שכירות יהיה בדרך זה:

אני חתום מטה מכרתי או השכרתי הגוט פלוני או האוראנדי פלוני בעד כך וכך ל"ח לשנה להערל פלוני עם כל הזכויות שיש לי בהגוט הרחיים וכל זכות שיש לי בהגוט האינוועטאר בהמות מכרתי או השכרתי להערל הנ"ל בעד כך פלוני וגם בהמנות שלי כך וכך מכרתי לו בעד כך וכך והתבואה שיש לי ושאר כלים השייכים להגוט או להאוראנדי שהם שלי מכרתי להערל הנ"ל בעד כך פלוני ולקחתי על כל זה דראתן כך פלוני והמותר זקפתי צמלוה ונתחייב הערל ליתן לי בתורת רבית כל צרכי ציתי ולהנהגתי כמו עד עתה וגם כשאצטרך לפעמים הקוסים לצרכי מחויב ליתן לי בלי עיכוב בעד שכל המחמת המעות:

ודגדה רשות להערל הנ"ל לעשות עם הכל באדם העושה בשלו (רק קודם שישלם לי מעותי המגיע לי כנ"ל משועבד בתורת אפוזיקי מפורש הכל לי) ואין הנכרי רשאי ליקח דבר בלי רשותי קודם תשלומי המעות וגם מחמת פחד שלא יפסיד ויקלקל הערל הקונה את העסק ולא יהיה לו ממה לשלם לזה אין רשאי לו לעשות דבר בלתי רשותי ואני מחייב עצמי נגד הערל להיות אפוטרופוס על כל הנ"ל ולעסוק בעסק הנ"ל הכל לטובתו על כל היותר טוב ואם יצטרך להערל הנ"ל עוד מעות לקנות איזה דבר לצורך הגוט מחויב אני להלות לו ולעשות שליחותו לקנות עבורו ולמסרו לו לרשותו והמעות שאמתן על המכר הזה יהא הלוואה לנכרי הנ"ל (ובדעתו היינו שיוודע לו) וסוף זמן שכירות הגוט או לזמן פלוני אחרת עם הערל ואם יהיה ריוח הוא שלו ואם ח"ו הפסד ישלם מכיסו ועל החשבון נתן לי הערל נאמנות שאהיה נאמן נגדו בדיבור הקל ורק גם אני אהיה באמנה ואם אקח מעות שלא לצורך פרנסת ציתי כפי הנהוג עד עתה ולצורך מלבושי כנהוג את המותר שאקח מהעסק יוכתב בחשבון נדק ולנכות להערל מהחוב:

לב אולי י"ל רמז ורבותי הו"ל עתה לשיטת צמקום שכתב וכו'

כִּי זֶה נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר מוֹעִיל וְזִהְיוּתָהּ בְּפִירוּשׁ שְׂגֵם
 בְּכַסְף לַחֹד יִקְנֶה כֹּל הַנֶּלֶךְ. וְגַם אֲגַב קִרְקַע הַקְּנִימִי לוֹ
 כֹּל הַנֶּלֶךְ הַמִּטְלָטְלִין וְהַבְּהֵמוֹת וְגַם עֲשֵׂה מַשִּׁיכָה כְּדִין לְכֹל
 הַיְדִיעוֹת וְלִרְאִיָּה בְּאֵתִי עַל הַחֲמוּס יוֹם פְּלוּנִי בְּמִקּוּם פְּלוּנִי:
 וְגַם הָעֶרֶל יֵצֵא עַל הַחֲמוּס עַל יְדֵי מַסִּירַת קוֹלְמוֹס בְּעֵדִים.
 וְגַם עֵדִים יִחַתְמוּ:

וְאִם יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר לְהַשְׁגִּיחַ בְּשִׁבְתָּ שְׁלֵא יִגְנוֹז מוֹתֵר אֵךְ בְּדֶרֶךְ
 שְׁלֵא יַעֲשֶׂה ח"ו אִיזָה דָבָר אִוּ דִּיבּוֹר אִוּ עֲלֵה אֵיךְ
 לַעֲשׂוֹת וּבַשְּׂדֵה הַכֹּל אֲסוּר לְהִיטָב בְּשַׁעַת עֲבוּדָה:

סימן ח

בדין בדיקת חמין אי בעי מדאורייתא חיבי דלא ביטלו או לא

הַגִּבָּה כִּכֵּר הָעוֹר בְּזֶה הַפְּרִי חֲדָשׁ [ס"י תל"א ס"ק א'] בְּפִלְפּוּלוֹ
 וּמִסִּיק דְּבַעֵי מִדְּאֻרִייתָא בְּדִיקָה אִם לֹא צִיטַל. וְאוּלַם
 הַפְּנִי"ו ז"ל כְּתֹב לְהִדִּיא בְּרִישׁ פְּסָחִים [ב' ע"א ד"ה בַּמִּשְׁנָה וד' ע"א
 ד"ה בַּד"ד אֲבָל הַכֹּף] דַּמְשַׁמְעוֹת כֹּל הַפּוֹסְקִים לֵאלֹף צַעֵי בְּדִיקָה
 אֵךְ אִם לֹא צִיטַל:

וּבִאֲמוֹת לֹא יַדְעִי מֵאֵן יֵנִיחוּ הֵי פּוֹסְקִים הֵלֵא בְּרַמְבַּ"ם
 ז"ל מִשְׁמַע לְהִדִּיא דוּוֹקָא אִם צִיטַל הוּא דְּבִדְיָקָה
 חֲמֵךְ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים אֲבָל אִם לֹא צִיטַל הַבְּדִיקָה הוּא מֵן
 הַתּוֹרָה דְּהִכִּי כְּתֹב בְּרִישׁ פ"ב [מַה' חֲמֵךְ וּמַה' הַ' ב' וּג'] וּמַה
 הוּא הַשְּׁבִתָּה הַתּוֹרָה בְּתוֹרָה שְׂבִיטְלוּ בְּלָצוּ וַיִּחַשְׁבוּ אֲוֹמוֹ
 כַּעֲפֵר וַיִּשִׂים בְּלָצוּ שְׂאִין בְּרַשׁוֹתוֹ חֲמֵךְ כֹּלֵל וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים
 לַחֲפֵשׁ אַחַר הַחֲמֵךְ בְּמַחְבֹּאוֹת וְכו' [ע"ג] מִשְׁמַע לְהִדִּיא דְּהֵא
 דְּכַתּוּב דְּהוּא מִד"ס הוּא מַחְמַת שְׂמִדְּאֻרִייתָא סְגִיָּא לִיה
 בְּצִיטַל אֲבָל אִם לֹא צִיטְלוּ צִרִיךְ מִדְּאֻרִייתָא בְּדִיקָה דְּאִי חִימָא
 דְּאֵךְ בְּלִי צִיטַל אֵיךְ צִרִיךְ בְּדִיקָה מֵן הַתּוֹרָה א"כ מֵאִי הֵאֵי
 דְּכַתּוּב וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לַחֲפֵשׁ אַחַר זֶה שְׂכַתּוּב דְּמֵן הַתּוֹרָה
 סְגִיָּא בְּצִיטַל הֵא בְּלֹא חִבֵּי אֲפִילוּ אִם מֵן הַתּוֹרָה לֹא סְגִיָּא
 בְּצִיטַל נִמְי אֵיךְ צִרִיךְ לַחֲפֵשׁ רַק מִד"ס אֲלֵא וְדֵאִי דְּאִי לֹא
 דְּמִדְּאֻרִייתָא סְגִיָּא בְּצִיטַל הוּא צִרִיךְ מִדְּאֻרִייתָא לַחֲפֵשׁ וְכֵן
 נִמְי כְּתֹב הַטּוֹר ז"ל [ס"י תל"א] כְּדִבְרֵי הַרְמַבַּ"ם ז"ל וַיַּעֲוִין
 בְּצ"י [שם ד"ה וּמִדְּאֻרִייתָא] שְׂכַתּוּב צִהְדִּיא דְּדַעַת הַטּוֹר כְּדַעַת
 הַרְמַבַּ"ם ז"ל דְּמִדְּאֻרִייתָא אֵיךְ לְבִיעוֹר מִקּוּם כֹּלֵל הִיטְו
 מִשׁוּם שְׁלִרִיךְ דוּוֹקָא צִיטוֹל מֵן הַתּוֹרָה וְכִיּוֹן שְׂבִיטַל שׁוֹב אֵיךְ
 צִרִיךְ בְּדִיקָה מֵן הַתּוֹרָה אֲבָל בְּלִי הַצִּיטוֹל וְדֵאִי לְצִרִיךְ
 מִדְּאֻרִייתָא בְּדִיקָה:

וְגַם לֹא יַדְעִי הַיֵּךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת דְּאֵיךְ צִרִיךְ מֵן הַתּוֹרָה
 בְּדִיקָה הֵא סְפִיקָא דְּאֻרִייתָא מֵן הַתּוֹרָה לְחוּמְרָא
 לְשִׁיטַת רוֹב הַפּוֹסְקִים וְאֵךְ לְדַעַת הַרְמַבַּ"ם ז"ל [ס"י תל"א] אִסוּרִי
 בִּיָּא הַ' י"ו וְהַ' טוֹמְאָת מִתּ פ"ט ה"ב וְעוֹר בְּנִמְיָךְ] לְסְפִיקָא מֵן
 הַתּוֹרָה לְקוּלָּא מ"מ הֵא חֲמֵךְ הוּא אִימְחֻזֵק אִיסוּרָא כְּמִבּוֹאֵר
 בְּרִיב"ש ל"ט וּמַבְיָאוּ הַמַּג"א [בְּס"י תל"ו ס"ק ח'] וְגַם אֲפִילוּ
 נִימָא לֵאלֹף הוּא אִימְחֻזֵק נִמְי בְּכֵהָאֵי גוּוֹנָא לְכוּלֵי עֲלַמָּא סְפִיקָא
 לְהַחְמִיר דְּהִיכָא דִּיכוּלִּין לְבַרֵר וּדְּאִי צִרִיכִין לְבַרֵר מֵן הַתּוֹרָה
 וְכִמְוָה שֶׁהִבִּיא זֶה הַפְּרִי חֲדָשׁ ז"ל בְּיו"ד ס"י ק"י [בְּלִי ס"ב כֹּל
 אֵיךְ] מַהֵא דְּפִרְהָ אֲדוּמָה [מְחֻלִּין דף י"א ע"א] דְּאֵךְ לְשִׁיטַת הַרְמַבַּ"ם
 ז"ל הִיכִי דִּיכוּלִּין לְבַרֵר צִרִיכִין מֵן הַתּוֹרָה לְבַרֵר וְאֵךְ דְּהִיכָא
 טַרְחָא כְּמִו לְבַרֵר הַח"י טְרִיפּוֹת וְאִם כֵּן הַכָּא נִמְי אֵךְ דְּהִיכָא
 טַרְחָא צִרִיךְ מֵן הַתּוֹרָה לְבַדּוּק:

וְתוֹ נִרְאֶה לִי לִומר דַּעַד כֵּאֵן לֹא אֲמַרִין סְפִיקָא דְּאֻרִייתָא
 לְקוּלָּא מֵן הַתּוֹרָה הִיטְו דוּוֹקָא דְּהַדְבַר הוּא לְפִנֵּינוּ
 אֲמַרִין שְׂפִיר דְּהַתּוֹרָה לֹא אֲסֵרָה הַסְּפֵק וְא"כ מוֹתֵר לֹאֲכֹל
 אֵת הַסְּפֵק וְהוּא הַיֵּמָר גַּמּוֹר אֲבָל הַכָּא דְּהַאִסוּר הוּא בְּשַׁב
 וְאֵל תַּעֲשֶׂה שְׁלֵא יִרְאֶה חֲמֵךְ וְאִם יֵשׁ אֲלֵנוּ חֲמֵךְ עוֹבֵר מִמִּילָא
 וְאִם הוּא אִינוּ יוֹדַע עוֹבֵר בְּשׁוּגָגָא אֲבָל מַה שִּׁיךְ לִומר כֵּאֵן
 סְפִיקָא לְקוּלָּא הֵא אִם יֵשׁ בְּכֵאֵן חֲמֵךְ הוּא וְדֵאִי וְלֹא שִׁיךְ כֵּאֵן
 לִומר סְפִיקָא לְקוּלָּא רַק בּוּדְאִי צִרִיךְ מֵן הַתּוֹרָה [לְבַדּוּק] כְּדִי
 שְׁלֵא יִכְשׁוּל בְּאִיסוּר בִּל יִרְאֶה בְּשׁוּגָג וּבְשַׁלְמָא בְּחַחִיכָה סְפֵק
 חֲלֵב כִּיּוֹן דְּהַתּוֹרָה לֹא אֲסֵרָה הַסְּפֵק א"כ אֵךְ אִם הוּא בְּאֵמַת
 חֲלֵב הוֹמְרָה לוֹ כִּיּוֹן דְּהַתּוֹרָה לֹא אֲסֵרָה אֲבָל הַכָּא מַה הוֹמֵר
 לוֹ הֵא חֲמֵךְ הוּא וְדֵאִי וְרַק שֶׁהוּא אִינוּ יוֹדַע אִם עוֹשֶׂה
 עֲבִירָה בּוּדְאִי צִרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֹּל טַעֲדָקָאוֹת שְׁלֵא יַעֲבֹר עַל שׁוּם
 אִיסוּר אֲפִילוּ בְּשׁוּגָג וְזֶה בְּרוּר:

וְגַם מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּסוּגִיָּא דְּאֵיךְ חוֹשְׁשִׁין [פְּסָחִים ט' ע"א ד"ה
 כְּדִי שְׂחָא (הַרְשָׁשׁוֹן) וְשֵׁם ע"ב ד"ה הִיטְו] כְּתֹבוּ לְהִדִּיא דְּבִלִי
 צִיטוֹל הַבְּדִיקָה הוּא מֵן הַתּוֹרָה יַעו"ש וְכֵן כְּתֹב הַרְשָׁשׁ ז"ל
 בְּפְסָחִים בְּרִישׁ פ"ק [ס"י ב'] גְּבִי הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבִירוֹ בְּחֻקַּת
 בְּדוּק לְצִרִיךְ לְצִטַל דְּאִי לֹא חִבֵּי הוּא מֵן הַתּוֹרָה לְבַדּוּק:

וְאִם כֵּן כִּיּוֹן דְּהַר"ן כְּתֹב לְהִדִּיא בְּרִישׁ פְּסָחִים [דף א' (מַדְּשִׁי
 הַר"ף) ד"ה אֲלֵא] דְּהַבְּדִיקָה הוּא מֵן הַתּוֹרָה וְגַם מִדְּבָרֵי
 הַרְמַבַּ"ם וְהַטּוֹר ז"ל מִשְׁמַע כֵּן וְהַרְשָׁשׁ ז"ל כְּתֹב לְהִדִּיא כֵּן
 וְכֵן הַתּוֹס' בּוּדְאִי הַלְכַתָּא כּוּוֹמִיָּה וְלֹא מִלְּאֵתִי בְּשׁוּם רֵאשׁוֹן
 חוֹלֵק עֲלֵיהֶם:

וְהַגִּבָּה הַבְּרַח"א ז"ל כְּתֹב דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּרִישׁ פֶּרֶק כֹּל שַׁעֵה
 [כ"א ע"א ד"ה וְאֵיךְ] שְׂכַתּוּבוּ דְּאִם אִינוּ יוֹדַע הִיכֵן הַחֲמֵךְ
 אִינוּ עוֹבֵר וּלְפַעַמ"ד נִרְאֶה כֹּל זֶה לֹא יוֹעִיל דְּאֲכַתִּי אֵךְ אִי

מֵא. עֵיךְ בִּיחַ סִימֵן תְּלִי"א ד"ה וּמִדְּאֻרִייתָא שְׂחָבִיא רִאִיָּה מִתְּתוֹס'
 פְּסָחִים י' ע"ב ד"ה וְאִם וְלֹא הוֹכִיר הַתּוֹס' בְּפֶרֶק כֹּל שַׁעֵה, וְאוּלִי

לֵט. בְּלִשׁוֹן הַמַּג"א כְּתֹב כֵּן בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרִיב"ש סִימֵן רַמ"ה, אִמְנֵם
 הַמְעִיץ בְּרִיב"ש לֹא יִמְצֵא כֵּן שֵׁם, וּבִהַגְהוֹת מִקּוּר חַיִּים הִגִּיה דְּבָרֵי

ספר

עניני המלך

והוא חיבור מקיף על הילכתא דבתא לשבתא
עניני שכירות וקבלנות ואמירה לעכו"ם

כנוי על סדר הסימנים שבשו"ע
מסימן רמ"ג - רנ"ב, וסוף סימן רנ"ג

פורש את השמלה ומחזור את הדברים
לאסוקי שמעתתא בעילותא, ויש בו
משום עזר רב בהצעת כל ענין בטוב
טעם ודעת, להכניס את המעיין ולסלול
נתיב בסבך הענינים והסברות השונים,
מתוך בידור והצעת שיטות רבותינו
הראשונים והאחרונים, דבר דבור על
אפניו, בליווי הארות והערות ומילתא

בטעמא

חלק ב' א

בעזרת החונן לארם דעת
מאת

מרדכי עבי זילבער

שבט תשס"ח
מהדורה חדשה מורחבת - זכרון דוד

- ענף ב' -

74 שיטת השו"ע הרב כהט"ז דמועלת מכירה במקום הפ"מ דלא כהמג"א דצריך השש שיבא לאיסור תורה, וגם דלא כהחת"ם

זו ובעת מצאתי דגם מתוך משנתו של הרב ז"ל בשו"ע שלו מתבאר דמקיל בזה כשיטת הט"ז דמכירה מועלת במקום הפסד מרובה, דכתב שם (נשעף י"ד): וכן מותר לו להשכיר לנכרי את המכס שיטול לעצמו מה שיגבה בשבת הן רב הן מעט והוא יתן לישראל דבר קצוב וכו', וכשמשכיר המכס לנכרי וכו' אין חוששין למראית העין שהרואה יאמר שכיר יום הוא אצלו "לפי שבמקום הפסד גדול לא גזרו על מראית העין וכו', והתירו לגמרי גזירה זו של מראית העין במכס ובכל כיוצא בזה שדרך להיות שם הפסד גדול על הרוב" עכ"ל, מבואר להדיא שהתיר כל הפסד מרובה כמו במכס והתירו מטעם זה לבד וכהט"ז⁷⁴, דלא כהמג"א דהצריך בכדי להתירו שיהא השש שיבא לידי איסור תורה כנ"ל. באופן דלפי דבריו גם מכירה [במקום שיש הפסד מרובה בלעדו כמובן] מועלת כמו שנתבאר, דע"י המכירה ודאי מותר מעיקר הדין דלא גרע מקבלנות ואריסות, וכל מה דיש לחוש אינו אלא משום המרה"ע, וכיון דבמקום הפסד גדול לא חיישינן בכל מקום

למרה"ע, אפשר להתיר למעשה משום המכירה ודו"ק.

לשו"ע הרב במקום שעיקר הדבר מותר מן הדין, הפ"מ לבד מתיר איסור מרה"ע

ח' אמנם כשמתכוונים בשיטת הרב ז"ל חזינן דיש לו דרך אחרת בביאור ענין זה, ומתוך כך יתבאר גם דהא דקאמר המג"א דבעינן שיהא לצורך מצוה [מציל מידם] לא בא לאפוקי שאר מקומות שיש בהם הפסד מרובה וכדיבואר.

דהנה כבר הארכנו להוכיח דלשיטת המג"א כל שלא שייך החשש דאדם בהול לבא לידי איסור דאורייתא כמכס - לא היו מתירין אף במקום הפסד מרובה, אם לא בהפסד מרובה כזה שהוא לצורך מצוה, ולפי דברינו נמצא דיש שני אופנים להמג"א דמתירין במקום הפסד מרובה, חדא כשאיכא למיחש דמתוך הבהילות יעבור אדאורייתא, או בשבות דשבות כשהפסד מרובה הוא לצורך מצוה.

ועתה נוכיח מדברי הרב ז"ל דאין הדבר כן, דהנה כתב הרב בשו"ע שלו (סעי' י"ב) וז"ל: ישראל הקונה מכס וכו' שוכר לו נכרי בקבלנות וכו' ואע"פ שהישראל קובע לו מלאכתו שיעשה בשבת אין בזה משום אמירה לנכרי שבות לפי שקבלת המכס אין בה איסור אפי' לישראל

הוא הכתיר, ודו"ק בזה. וכן מוכח בשו"ע הרב מזה דכתב החיתר דמציל מידם כס"ב והחיתר שלא יבא לאיסור תמור כתב כס"ג.

ק"ל. ובאמת שבהרב מבואר דמקיל יותר מהט"ז, דאילו להט"ז עכ"פ מצריכין שיהא באופן דיש לחוש שיבא לידי איסור יותר גדול, ואילו להרב מבואר דלא בעינן זה, אלא כל דהוי הפסד מרובה מתירין המרה"ע ואין חוששין, ויבואר מזה בעזה"י להלן בהמשך דברינו.

אלא משום שבות זה מתירין אותו במקום אוסרין אף במקום מצוה כמש"ש מ"מ שאם לא יטול המכס יוכל לגבותו אחר ז' ביד הנכרי והרי הו' שמציל הממון מידו (וע"ז) עכ"ל, ובסעי' כמכס שדרך להיות הרוב אין חוששין לגמרי גזירה זו של יפלא הדבר לפי מה יתיישבו שני הלכות זא"ז, דמסעיף י"ב דוקא במקום מצוה אין מתירין הפסד י"ד מבואר שכל ע' מותר ולא חייש

ובהכרח מבואר כ ענינים

להתיר קביעת מ' והדומה לו, ובהא ו דשבות במקום מצוה כל שיש לחוש שיבא אם לא נתיר לו, וזה מרובה כדי שלא לח' כמש"כ דההיתר י מרובה", בצירוף נ לשבות דשבות או ב ההיתר הוא משום במקום מצוה, או מ והא דצריך שיהא ה כדי שלא יהא חיי מו

7 הנפקא מינה הנובע משני ביאורים אלו →

טו והנפק"מ בזה, היכא שמעיקר הדין מותר ע"י גוי ואין כאן רק איסור של מראית העין - אם אפשר להתיר במקום הפסד מרובה, דלפמ"שכ לעיל דההיתר דמכס והדומה לו הוא משום הפסד מרובה בצירוף דבר מצוה, [בשבות דשבות], או הפסד מרובה בצירוף אדם בהול [בחד שבות], א"א להתיר אף היכא דמותר מעיקר הדין וכגון בקבלנות בקציעה מבעו"י או במכירה, דממכס שמעינן דבכדי להתיר איסור מרה"ע בעינן שיהא חוץ מהפסד מרובה עוד חשש של אדם בהול, או לצורך מצוה, ובלא"ה א"א להתיר. [והא דמתירין בס"י ש"ז ס"ה בשבות דשבות במקום מצוה גרידא בלא הפסד מרובה, זהו משום דהתם אין חשש של מרה"ע, ופשוט].

אמנם לפ"מ שנתבאר בשיטת הרב ז"ל דההיתר דמכס אינו משום הפסד מרובה עם עוד צירופים, אלא אדרבה ההיתר הוא מעיקר הדין, ומה דבעינן שיהא במקום הפסד מרובה אינו אלא כדי להתירו אף דאיכא מרה"ע, נמצא דהא דאין חוששין למרה"ע אינו תלוי רק במה דהוי הפסד מרובה, ועי"ז בלבד נסתלקה גזירה זו דמרה"ע, ודלא כדברינו בשיטת המג"א דהפסד מרובה גרידא אינו מועיל כלל אפילו לחשש מרה"ע כי אם בצירוף שאר ענינים. נמצא דמוכח מהרב עכ"פ דנקט לדבר פשוט דהפסד מרובה גרידא מועיל להתיר הגזירה של מרה"ע, והא דבעינן שיהא לצורך מצוה [בשבות דשבות] או אדם בהול וכו' [בחד שבות] זהו כל רק בכדי להתיר מכס והדומה מצד

אלא משום שבות וה"ז שבות דשבות שיש מתירין אותו במקום הפסד וכו', ואף שיש אוסרין אף במקום הפסד אם לא לצורך מצוה כמש"ש מ"מ כאן חשוב דבר מצוה שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי והרי הוא עושה מצוה במה שמציל הממון מידם (כמ"ס מ"ד ס"י קמ"ט וטע"ז) עכ"ל, ובסעי' י"ד כתב דכל שהוא כמכס שדרך להיות שם הפסד גדול על הרוב אין חוששין למראית העין, והתירו לגמרי גזירה זו של מראית העין. ולכאורה יפלא הדבר לפי מה שכתבנו לעיל, דהאין יתיישבו שני הלכות אלו שנראין כסותרות זא"ז, דמסעיף י"ב מבואר דבעינן שיהא דוקא במקום מצוה, ומשמע דבלאו הכי אין מתירין הפסד מרובה, ואילו מסעיף י"ד מבואר שכל שיש בו הפסד מרובה מותר ולא חיישינן למראית העין.

ובהכרח מבואר מתוך דברי הרב, דשני ענינים הם, א' עיקר הדבר להתיר קביעת מלאכתו בשבת במכס והדומה לו, ובהא בעינן שיהא או שבות דשבות במקום מצוה, או אפי' בחד שבות כל שיש לחוש שיבא לידי איסור דאורייתא אם לא נתיר לו, וזה כתב בס"יג, ב' הפסד מרובה כדי שלא לחוש למראית העין, ולא כמש"כ דההיתר להמג"א הוא "הפסד מרובה", בצירוף במקום מצוה כשנוגע לשבות דשבות או בצירוף אדם בהול, אלא ההיתר הוא משום דהוי שבות דשבות במקום מצוה, או מתוך שאדם בהול וכו', והא דצריך שיהא הפסד מרובה בדבר, זהו כדי שלא יהא חיסרון צדדי של איסור מרה"ע.

L

שום
ד"ל
זרת
הא
גוה
נות
טת
שש
תא
סד
זא
שני
סד
תך
ות
תך
בר
לו
גו'
פ'
בת
פי
אל
לא
ש
תן

עיקר הדין, אבל משום מרה"ע סגי בזה
דהוי במקום הפסד מרובה.

ועיין עוד בהרב ז"ל (פקו"א שם אות ו')
דמבואר להדיא בקיצור כמש"כ:
שבמקום הפסד גדול וכו', משמעות לשון
רמ"א דבמקום פסידא לא גזרו כלל על
מראית העין ולא משום חשש שמא יעשה
איסור גדול מזה דאדם בהול וכו', דע"כ
לא הוצרך מהר"ם לזה אלא משום
כשקובע לו בשבת ואף שאינו אומר לו
לכתוב מ"מ הרי דעת הגמ"ר לאסור שבות
דשבות אף במקום הפסד, אבל איסור
מרה"ע פשיטא ליה דלא גזרו במקום
הפסד בלא טעמא דאדם בהול ע"כ.

לא בעינן, וכל שמעיקרא דדינא מותר ואין
בו כי אם מרה"ע - מתירין במקום פסידא
מרובה ודו"ק.

לפי"ז תו אינו מוכרח דלהמג"א במקום
שמוטר מעיקר הדין כמו בקבלנות
מבעו"י וכו' שיהא אסור כיון דאינו במקום
דאיכא למיחש שיבא לידי דאורייתא, או
במקום מצוה אף דהוא במקום הפסד
מרובה, דלהנ"ל כל שמעיקר הדין אין כאן
בית מיחוש ואין כאן רק חשש מרה"ע,
מותר כשהוא במקום הפסד מרובה, ונמצא
לפי"ז דגם ע"י שטר מכירה במקום הפסד
גדול מותר להמג"א לפי ביאורו של הרב.

7 מצדד דאף רבן הוא דעת השו"ע הרב, →
עכ"ז קשה לפרש בן כשיטת המג"א

יא **אמנם** אף דמהרב ז"ל בקונ"א מוכרח
דלמד כן, קשה לפרש כן
בדברי המג"א, דהנהגה בהמג"א כתב וז"ל:
בקבולת, דאז שרי מדינא וכו' מ"מ הכא
שרי משום פסידא דאי לא שרית ליה אתי
לידי איסורא דאורייתא שיבא לקבל המכס
בעצמו ויכתוב וכו', ומהאי טעמא שרינן
הכא אע"ג דהוי פרהסיא [ב"י] עכ"ל. הרי
דסיים דהיינו טעמא דשרינן הכא ולא
חיישינן לגזירת מרה"ע משום דהוי במקום
פסידא בצירוף אי לא שרית אתי לידי
איסורא דאורייתא, ומוכרח מדבריו דבעינן
היתר זה דאדם בהול וכו' בכדי להתיר
החשש של מרה"ע [לא רק בכדי להתיר
מעיקר הדין, אלא גם לסלק החשש
דמרה"ע], וכדברינו בענף א', ולפי"ז גם
מה שהביא המג"א בהמשך דבריו דשבות
דשבות מתירין במקום מצוה הוא המשך
לתחילת דבריו, ולומר דמשו"ה לא חיישינן
להא דהוי פרהסיא ולמרה"ע, ודלא כמש"כ

7 דין דאף להמג"א יתכן לומר כמו שכתבנו
כשיטת השו"ע הרב

יו **לאור** האמור, נראה דגם המג"א שכתב
דבעינן שיהא כמציל מידם, או
חשש דהאדם בהול, אינו מוכרח דבעינן
סברות אלו כדי להתיר במקום הפסד
מרובה, דשני ענינים הן, דמה דבעינן אדם
בהול וכו' או מציל מידם אינו אלא להתיר
מעיקר הדין, והפסד מרובה הוא בכדי
לסלק גזירת מראית העין בלבד ודו"ק.

ביתר ביאור: דכל מה דמצריך שיהא
אדם בהול וכו' אינו אלא בכדי
להתיר עיקר האיסור דקביעת מלאכתו
בשבת, ולא הוה קא מיירי כלל שם אודות
הפסד מרובה רק בנוגע להתיר המרה"ע
המונח בה, באופן דלפי זה נמצא מבואר
דהמג"א ג"כ מקיל מהט"ז, דאילו להט"ז
בכדי להתיר במקום פסידא בעינן גם שיהא
עכ"פ איזה בהילות שיבא לידי איסור יותר
חמור, ואילו להרב בביאור המג"א, גם זה

הרב ז"ל ד
היטב, ועכ"ל
כמש"כ בה
הגזירה של
מרובה, כפי
שיבא לדאון
ד
מקשה על
דשבות דו
הו
יבן אלא
דמבואר בד
וכדמוכח מ
לידי איסור
אם סתם ה
בהול כ"כ
מפורש הדי
להדיא בסי
במניעת קב
א"כ למה
בשבת קבלו
במקום מצ
במקום מצו
דהתיר המג
דשבות כמי
אולמיה ז
ומהמג"א כ
מותר אף
מרובה. ובו
לנקוט היתר
לדינא, ולא
בדבריו שב
גדול, אכתי
של הפסד

קונטרס בענין מכירת מלאכת ישראל לגוי על יום השבת / סימן א

של צורך הרבה, וההיתר של צורך הרבה מוכא להדיא שם בדברי השו"ע סי' ש"ז, והדרא קושיא לדוכתא.

מהמ"ב מוכח כהשו"ע הרב והס"ז דהפ"ם שני להתיר איסור מרה"ע, ודלא בהמנ"א

יג] עכ"פ מבואר דלהרב ז"ל מתירין ואין חוששין למרה"ע במקום הפסד

מרובה בלי שום צירופים אחרים, וכן מבואר מדברי המשנ"ב, דס"ל להקל בכל אופן של הפסד מרובה לאו דווקא במכס, ואף כשאין עוד סניפים אחרים להקל, דבס"ק ל"ה כתב וז"ל: דע דמשמע מכל הפוסקים דלא התירו אפילו במקום הפסד גדול אלא באופן זה שצייר השו"ע דהיינו או בקיבולת או שמשכיר לו את גוף הריוח דבכל זה העובד גילולים אדעתא דנפשיה קעביד אבל בשכיר יום ממש אסור בכל גווני, ומזה תדע שאותן האנשים המחזיקים בית משקה שלוקחין מע"ש איזה א"י בביתן על יום השבת לעסוק במכירת המשקה שלא כדין הם עושין וכו' הלא לא התירו בשכיר יום ממש וכו' ועכ"פ אין להתיר אלא באופן שציירו השו"ע והרמ"א או שיקנה לו מערב שבת כל הדברים שנותן לו למכור וכו' זה מותר משום פסידא ע"כ.

מבואר דכל שהוא במקום הפסד מרובה אף שאינו מוכרח שיבא לידי איסור תורה מותר, דבציורו של המ"ב מהיכ"ת שיבא לידי איסור תורה אם לא נתיר לו, דאף דבמכס התנה המג"א שיהא באופן שאדם בהול ולולי שנתיר יבא לידי איסור תורה, מ"מ המ"ב דלא התנה זה וסתם נוכהט"ז דג"כ לא התנה זה דבעינן שיהא אתי לידי איסור תורה - [דרק

הרב ז"ל דשני ענינים נפרדים הן, ודו"ק היטב. ועכ"פ נראה שהביאור בהמג"א הוא כמש"כ בתחילת דברינו, דאין להתיר הגזירה של מרה"ע כי אם ע"י הפסד מרובה; בצירוף אדם בהול ואיכא למיחש שיבא לדאורייתא או במקום מצוה [שבות דשבות] ודו"ק היטב. L

76 מקשה על המג"א למה צריך במכס סברא דשבות דשבות במקום מצוה כיון דהוי הפ"ם וכמש"כ בס"י ש"ז

יב] אלא דלפי"ז צע"ג בדברי המג"א, וביותר על הרב ז"ל, דכיון דמבואר בדבריהם דמכס הוי הפסד גדול וכדמוכח ממש"כ המג"א דחיישין שיבא לידי איסור דאורייתא, ואילו לא היה כי אם סתם הפסד לא מסתבר שיהיה אדם בהול כ"כ לעבור אדאורייתא, וביותר מפורש הדבר בדברי הרב ז"ל דכתב להדיא בס"ד: דרך להיות הפסד גדול במניעת קבלת המכס בשבתות יעו"ש, א"כ למה הוצרך להתיר לקבוע מלאכתו בשבת קבלנות דמכס מטעם שבות דשבות במקום מצוה, תיפו"ל אף אי לא הוי במקום מצוה, משום דהוי הפסד מרובה דהתיר המג"א (סי' ט"ז סק"ז נסו"ד) שבות דשבות במקום הפסד מרובה ע"ש, ומאי אולמיה צורך מצוה מהפסד גדול, ומהמג"א כאן משמע דרק לצורך מצוה מותר אף אם הוא דבר שיש בו הפסד מרובה. ובדוחק גדול י"ל דהמג"א רצה לנקוט היתר המבואר להדיא בדברי השו"ע לדינא, ולא היתר שנחבר אחר שקו"ט בדבריו שם בהמג"א. ומלבד דזה דוחק גדול, אכתי אי"ז מעלה ארוכה, דהא הטעם של הפסד מרובה הוא אחד מן האופנים

ר. ואין פסידא במקום קבלנות במקום א, או הפסד ין כאן רה"ע, ונמצא הפסד הרב. רב, א מוכרח וז"ל: הכא אתי המכס שרינן הרי ולא מקום לידי בעינן התיר התיר חשש ז גם שבות ימשך ישינן יש"כ

להמג"א מבואר דמצריך שיהא בהול לבא לידי איסור תורה משא"כ להט"ז על צד היותר לא בעינן כי אם שיהא אתי לידי איסור חמור עיין באורך דברינו לעיל, משמע להדיא דמיירי אף במקום שאינו בהול כ"כ לבא לידי דאורייתא עבור מקחו. ובאמת דברי המ"ב מוריין כן להדיא דכתוך דבריו כתב דציור זה אינו אלא "מניעת ריוח" ולא הפסד ממש כהך דמכס, ומסתבר דאף במניעת ריוח של סך גדול אינו בהול לעבור איסור תורה, דרק בהך דמכס דבדרך כלל הוא "הפסד" מרובה, פ"י דע"י שלא יעסוק בו בשבת יסלק אותו השר ממשרתו שהוא הפסד גדול, כהא איכא למיחש שיבא לידי איסור תורה. ואעפ"כ מבואר בהמ"ב דע"י שיקנה לו [במשיכה ובכסף כדציין שם בשעה"צ (אומ ל"ו)] מועיל, דס"ל דכל הפסד מרובה ואפילו מניעת הריוח הואיל וכבר נסתלק האיסור מעיקר הדין ע"י שהקנה לו מותר, ולא חיישינן למרה"ע. ולפי"ז ה"ה בשאר

אופנים אם נסתלק האיסור מעיקר הדין, כגון ע"י קבלנות בקציעה מבעו"י וכיוצא בזה, מותר להמ"ב במקום הפסד מרובה ואף במניעת ריוח כנ"ל לה"ה.

L

- ענף ג' -

ד ה"ח סתחילה לא מלאו לבו להתיר ע"י מכירה אבן ביון שכבר התירו גדולי זמננו סמך להתיר כמותם

ידן **כדאי** להביא מש"כ בשו"ת דברי חיים (מ"א סי' ז') הנוגע לענינינו, שדן שם בארוכה על מכירת האורונדע"ס והגוטע"ר [בלשונינו בתי מלון וכיוצא בהם] לנכרי בשבת לעשות בהם מלאכה, וכהקדמה שם כתב וז"ל: שמעולם לא עלה על לבי להתיר נגד המפורש בשו"ע והש"ס לאיסור מפני מראית העין, וע"י ההיתר מפני כדי שלא יבא לידי איסור מתוך שבהול על ממונו כאשר התירו הגאונים

קלה. ואין להביא מדברי המשנ"ב (סי' רמ"ג ס"ק י' בסו"ד) דכתב וז"ל: שמוחר היכא שמוכרו לו לגמרי [המרתין או התנור וכיוצא להנכרין] בכל ערב שבת עכ"ל יעו"ש, הרי שלכאורה סומך על ההיתר מכירה, דזה אינו, דהם מיירי בציור דליכא מרה"ע כלל, וכמש"כ באמצע דבריו וז"ל: וכיון דמדינא אסור [בשכיר יום] אפילו נתפרסם בשכרו לשנה וגם הוא חוץ לתחום דאין בו משום מרה"ע ג"כ אסור, עכ"ל, וע"ז קאמר למעשה דאין להתיר כי אם כשמוכרו לו לגמרי בכל ער"ש, נמצא מבואר דאי מהתם יש לדחות דהא דהתיר במוכרו כל ער"ש [דהיינו מכירה בהערמה בלשון הפוסקים - החת"ס (בהגהותיו לסו"ע רמ"ג ס"א) והד"ח ועוד] היינו דווקא בכה"ג דאין שם מרה"ע, והיתר מכירה קאי דייקא אהא דקאמר מתחלה הוא באופן שהוא שכיר יום וכתב לאסור אף היכא שנתפרסם או מחוץ לתחום דליכא מרה"ע, אבל במקום דאיכא מרה"ע יש לומר דלא התיר. אמנם מהא דסי' רמ"ד שהזכרנו בפנים מפורש יוצא דגם בכה"ג דאיכא מרה"ע כל שיש בו הפסד מרובה או אפי" מניעת ריוח מרובה דעתו להתיר. ומזה מוכרח דהא דהתיר ע"י מכירה בכל ער"ש בסו"ד רמ"ג מיירי ג"כ אף דיש מרה"ע, דכל שמעיקר הדין אינו אסור מותר אף שיש חשש של מרה"ע.

אמנם למעשה מסיים המ"ב (סי' רמ"ד ס"ק ל"ה בסוף דבריו) בזה הלשון: והבוטח בה' ואינו מחפש צדדי קולות על שבת אש"ו. שמבואר מזה דאין לעשות מכירה באופן של לכתחלה, כי אם ברעבוב ושעת הדחק.

L

ומבואר במרדכי לרמות בדבר שלפנינו שא"כ רשאים להתיר הפעוטים וכו' ובהיתר מכירה כהט"ז וסייעתו פסידא מרובה ובת

עוד כתב הד"כ אשר ניו בכל מקומות ש והרכה קנו גוט בעוה"ר ואעפ"כ או להשכיר לו לכוב הותר הדו ראיתי היתר ממ ההיתרים ולא ז רואי כי יצא ז ונוהגין כן כמע אני ע"ז מפני ומביאו הב"י גו ע"י מכירה

והוכיח שם והנ לעבור על איסור גדול, א בהסוגיא דהד הרשב"א שם, ז שלא מן המוק חמור, והנה ש ע"ה בלא מעש לעבור באיסור; בנ"ד [של הו

ומבואר במרדכי וב"י, לא מצאתי א"ע לדמות בדבר זה לגדולי הראשונים שלפנינו שא"כ נתת תורת כ"א בידו, והמה רשאים להתיר במכס ומטבע לא אנו הפעוטים וכו' ולכן לא התרתי לשום אדם בהיתר מכירה עכ"ל, ודבריו הם דלא כהט"ז וסייעתו והמ"ב שהתירו במקום פסידא מרובה בכל גווני, גם במרחץ ובתנור בסי' רמ"ג.

עוד כתב הד"ח וז"ל: אך זה לא כביר כאשר ניתן החירות ליהודים לשכות בכל מקומות שירצו ורכו שוכרי הגוטער והרבה קנו גוטער והי' גדול חילול שבת בעוה"ר ואעפ"כ מנעתי א"ע מהתיר למכור או להשכיר לנכרי, אך שמעתי שבגליל לבוב הותר הדבר ע"י גדולי הדור ובעיני ראיתי היתר ממפרשי ים וכו' ועכ"פ נתרכו ההיתרים ולא חששו למרה"ע כלל ואחרי רואי כי יצא הדבר בהיתר מגדולי הדור ונהגין כן כמעט בכל מדינתנו סמכתי גם אני ע"ז מפני הטעם שכתב המרדכי ומביאו הב"י גבי מכס ולכן פסקתי להתיר ע"י מכירה או שכירות עפ"י שטר.

והוכיח שם עפ"י ראיות מהש"ס והפוסקים היסוד דמותר לעבור על איסור קל כדי שלא לידי איסור גדול, א[מהגמ' ריש שבת (ד' א') בהסוגיא דהדביק פת בתנור ועפ"י הרשב"א שם, דחזינן שמותר לחבר לתרום שלא מן המוקף שלא יעבור ע"ה איסור חמור, והנה שם אינו אלא חשש שיאכל ע"ה בלא מעשר, הרי דמשום חשש שלא לעבור באיסור חמור עושין איסור קל וא"כ בנ"ד [של הד"ח בהתשובה] ודאי יש

לחוש באם שלא ימכור שיבא המחזיק הגוט או משרתיו לידי איסור דאורייתא ומותר לעבור איסור קל כדי שלא לבא לידי איסור חמור, ב[ן] וכן נמי גבי שפחה התירו לשחררה שלא יבא ע"י לידי עבירה יעוין בגיטין וכמ"ש התוס' במס' שבת (ה' מ"ה וי' אומיס וכו'), הרי דבמקום דשכיחי רבים ופרוצים הוי כאנוסים ומותר לעשות עבירה קלה שלא לבא לידי חמורה כמ"ש, ה"נ בנ"ד שידוע לנו שרבים נכשלים בזה והוי כאנוסים ממש שצריך להתיר להם איסור קל לפי שעה שנתפרסם ההיתר ולא יהא שום מרה"ע.

וכי"ם שם וז"ל: והנה זה ההיתר הונח לי מההיתר של המרדכי דגבי מכס משום שמשם יש לדחות דרבנן התירו גבי כיסו והוא מהי"ח דבר, וכמ"כ הר"ם הי' גדול הדור ויפה כחו להתיר גבי מכס, אבל אנן יתמי דיתמי אין בידינו לעשות נגד הדין. אך כפי מש"כ מהא דחבר תורם שלא מן המוקף ומהא דכופין לשחרר השפחה משמע בהדיא דכל לינצל מאיסור חמור מותר לעבור על איסור קל וא"צ לזה ב"ד, ולכן בודאי שרי מכירה עפ"י מה שאעתיק לקמן וכו' ובאמת במקום דל"ש זה שיבא לידי איסור חמור אין להתיר וכן אני נוהג במקומינו, עכתו"ד מרן הד"ח זי"ע, (וע"ע מ"ה ח"ג משו"ס כ"ט ולי' מעטן זס).

וי"ש לציין מה שהביא הגאון המהרש"ם בדעת תורה (סי' רמ"ד ס"א) וז"ל: וע"י ספר החיים [מהגאון המהר"ש קלוגער ז"ל, (סי' רמ"ד)] דבזה"ז דמפורסם שעושין שטר מכירה אצל הרבנים, הר"ל כנתפרסם דשרי. ועפ"י התיר מלאכת פאברי"קע"ן [בתי

חרושת] בקיבולת^ל, אך יש לעיין לפמ"ש מג"א סי' רנ"ב (סק"י) דגם בקיצוץ צריך למחות [בידו אם רואהו עושה בשבת] לכן יש לעשות במכירה, וע"ש עוד בסה"ח דבמכירה לזמן שרי גם בהערמה, דשפיר גמר ומקני לזמן. וגם י"ל דבמכירה כיון דאינו שלו והוי של העכור"ם ליכא חשש מרה"ע, כיון דאין המרה"ע נמשך משלו רק משל עכור"ם ע"ש^פ וכו', ועי' שו"ת שו"מ (מהדו"ק ח"ג סי' ס"ו) מ"ש ע"ד ספה"ח הנ"ל [ותמה עליו מאוד ע"ש] עכ"ל. L

76 השואל ומשיב מתיר ע"י שטר מכירה ודלא בהד"ח שהתיר רק ע"י שטר מכירה שנתפרסם ההיתר שכבר נהגו כן, וב' נפ"ט לדינא ביניהם

טו ועיינתי בשו"ת שואל ומשיב בסימן הנזכר והאריך מאוד בענין זה של מכירה בשבת והשיג הרבה על הספה"ח, ואכמ"ל ע"ש, ומ"מ גם מדבריו שם וממש"כ בתשובות אחרות יוצא לדינא הוא, דע"י "שטר" מכירה ממילא נעשה הדבר מפורסם ותו ליכא חשש מרה"ע כלל, ורק כשעשה מכירה גרידא בלי שטר,

בזה נוטה להחמיר משום מרה"ע. אמנם מבואר מתוך דבריו דגם בזה במקום הפסד גמור כמכס יש להתיר גם ע"י מכירה גרידא בלי שטר, ובזה נוטים דבריו כהפוסקים המקילין הנ"ל, אבל בשטר ס"ל דעל ידי שנתפרסם הדבר ליכא תו חשד מרה"ע כל עיקר, וחולק בזה עם הד"ח הנזכר דס"ל דההיתר דשטר מכירה אינו אלא בצירוף דנתפרסם, וכבר יצא הדבר להיתר ונהגין כן כמעט בכל מדינתו כנ"ל, הא לאו הכי להד"ח הי' אסור ולא סמכין על השטר גרידא שלא יהיה כאן מרה"ע.

והנפק"מ לדינא בין הני שני אריות ז"ל הוא, דאף דביסוד הדבר שניהם מתירין ע"י שטר מכירה [דווקא במקום הפסד וכמו שיבואר] מ"מ בבי' פרטים אלו חלוקין הן. א] היכא דלא שייך שיבא לידי איסור חמור, להד"ח מבואר להדיא דאסור, והיינו משום דלא מלאו לבו להתיר בשופי, כמש"כ עפ"י המרדכי במכס, כי אם בצירוף שיהא מפורסם הדבר בכל המדינה, וגם שיהא חשש שיבא מתוך כך לעבור על איסור חמור, הא לאו הכי לא התיר, אבל לדעת השו"מ נראה דליכא

ק"ו. אלא דכעת בבינותי בספרא אחרוני של הגאון מהר"ש קלוגער ז"ל ה"ה שו"ת טוב טעם ודעת (יו"ד ח"ג תשובה קכ"א) מביא שם לאסור בתוקף למכור בתים ע"י שטר מכירה, וע"ש שמביא כמה טעמים לאסור, א] דלא מהני מכירה בהערמה וכדעת התב"ש והוי שבות ע"י נכרי בדרך מכירה כמו בדרך שליחות, ב] כיון דהוי בפרהסיא ומלאכת מחובר בזה ודאי לא התירו דרך הערמה ע"ש. ולכאורה נראין דבריו כסתירות - דכפי מה שהבאנו מהדע"ת בשם סה"ח מבואר דהתיר עכ"פ ודאי מעיקרא דדינא, ואילו מהשו"ת טטו"ד מבואר להיפוך דלא התיר מחמת דהוי מכירה בהערמה, [חרץ מזה דהוי בפרהסיא] וצ"ע.

ואולי יש לחלק בין בנין בחים דגם אחר המכירה לא נשאר לעכור"ם חלק בבית, משא"כ בפאבריק דריוח יום השבת שנמכר לו הוי שלו וכמו שכתב המג"א במשכיר לו המכס ודו"ק.

ק"ז. סברא זו [דע"י מכירה ל"ח למרה"ע] כתב גם הר"ח בתשובה הנ"ל, אלא דדחאה מגמ' מפורשת (פסחים כ"א:) דמבואר שם דגם במכירה חוששין למרה"ע, ע"ש באורך.

מרה"ע כשעושו השטר וגם היכא איסור יותר גד לעשות מכירה ואילו להד"ח

כהא שהצריך פסידא, אף טזו אמנם אן די פסידא דייקא מתיר אף ע"י דכיון דע"י המו כנ"ל בתחלת מרה"ע כיון ש דעושה בהיתר של פרסום, א' דוקא, ואם מש דמכס, לא דמי מרה"ע, ואם ל להתיר מחשש בשטר מכירה מרה"ע, לו

והנראה דאף חשע צריך שיהא בן הדבר פרוץ ב ציורים זל"ז ו השבת, ויבאו י הדין או משו ס"ל

קל"ח. ויעו"ש ו) הפסד ומותר, וחי המ"ב סי' דמ"ד

→ **ו**השו"ם ס"ל שאין מכירה זו הערמה, ודלא כמש"כ ההת"ם כהנהותיו לשו"ע

יזו ואנב: מתוך אריכות דבריו בתשובותיו מתבאר יסוד גדול לחלק בין שטר מכירה של שבת לבין שטר מכירת חמץ הנפרץ, דשל שבת אלים יותר, וז"ל: גם מש"כ כאן מהערמה יפה כתב מעלתו דמה הערמה שייך במכירה שהוא מכירה באמת ורק במכירת חמץ שייך הערמה שאינו מוכרו בלב שלם ומוכרו לעני שיודע שאין לו מה לשלם אבל כאן ל"ש הערמה כלל, והנה מ"ש דהערמה בדרכנן שרי אמת שכ"כ התב"ש (נפ' נמו שור פסחים כ"א). לענין חמץ, ואני מצאתי שכבר קדמו בזה התשב"ץ (מ"א סי' קל"ה), ובשור"ת לחמי תודה מהרב הגאון מהר"י באסאן הספרדי (סי' ג') האריך הרחיב הדיבור בזה וגם ביאר שם דע"י השכרה שיהיה של עכו"ם ל"ש ענין הערמה כלל שהרי אינו מערים בענין ההשכרה וא"כ מכ"ש במכירה שודאי מותר ולא שייך בזה הערמה עכ"ל. וכן בתשובה הב' כתב בדומה לזה ע"ש. וזה דלא כמש"כ בהגהות חת"ס הנ"ל הובא בתחילת דברינו דלא מהני מכירה לזמן מטעם הערמה, ורק בצירוף שאר היתרים הוא דהתיר בתשובותיו וכמש"כ באורך לעיל. ולהשו"ם נחשבת מכירה בלב שלם, ויש כאן דעת מוכר להקנות להקונה לגמרי, וע"ע בדבריו באריכות שמבאר כמה דינים שכתב השו"ע בסימנים אלו רמ"ג - רמ"ו.

מרה"ע כשעושה שטר ונתפרסם הדבר ע"י השטר וגם היכא דליכא למיחש שיבא לידי איסור יותר גדול, ב] במקום שאין מנהג לעשות מכירה [בשטר] הוי מותר להשו"ם, ואילו להד"ח אסור כיון שאינו מפורסם להיתר.

L

76 כהא שהצריך השו"ם שיהא במקום פסידא, אף שכבר נתפרסם ההיתר

טזו אמנם אף להשו"ם מבואר בדבריו דעכ"פ בעינן שיהא במקום פסידא דייקא^ל ע"ש, הא לאו הכי לא היה מתיר אף ע"י שטר מכירה. והדבר צע"ק, דכיון דע"י המכירה ליכא איסור מצד הדין כנ"ל בתחלת דברינו, וגם אין חשש מרה"ע כיון שעושה שטר ונתפרסם על ידו דעושה בהיתר [לשיטתו דשטר הוא דבר של פרסום], א"כ למה צריך במקום פסידא דוקא, ואם משום דכן יוצא מפורש מהדין דמכס, לא דמי כלל, דהתם יש עכ"פ חשש מרה"ע, ואם לא היה במקום פסידא א"א להתיר מחשש מרה"ע דשריר וקיים, אבל בשטר מכירה דלהשו"ם אין חשש של מרה"ע, למה צריך הפסד מרובה.

והנראה דאף דמותר מעיקר הדין וגם אין חשש של מרה"ע לשיטתו, עכ"ז צריך שיהא במקום פסידא כדי שלא יהא הדבר פרוץ בבני הדור ויבואו להשוות ציורים זל"ז ומתוך כך יזלזלו בקדושת השבת, ויבאו להתיר במקום שאסור מעיקר הדין או משום מרה"ע, ולמיגדר מילתא ס"ל כן, ודו"ק ע"ש.

L

ק"ח. ויעו"ש (בחסוכה ס"ז) שחידש בענין זה, דא"צ דוקא הפסד ממש, אלא גם מניעת ריוח נחשבת הפסד ומותר, וחיליה הוא מדברי הב"י (סי' רמ"ו) דשם מבואר דבכל ענין מותר, וזה כמש"כ לעיל בשם המ"ב סי' רמ"ד (סי' ק"ה) ע"ש, דגם במקום מניעת ריוח מותר - וא"צ הפסד ממש.

סיכום השיטות אם אפשר להתיר החשש מרה"ע משום הפ"ם

יחו ובסיכום הענינים, מבואר דיש מחלוקת גדולה בין הפוסקים האחרונים אם אפשר לדמות כל הפסד מרובה להך דמכס, וממילא אם מותר ע"י מכירה בלבד אף במקום דיש חשש מרה"ע, וכגון במקום שלא נתפרסם ההיתר בכל הגבול וכדומה. הט"ז, השו"ע הרב, השו"מ והמ"ב מתירין, והמג"א, הגוב"י (מהדו"ם סי' כ"ט מוגל מ"מ ט"ז נאלמט דנ"ו נק"ל), החת"ס והד"ח לא התירו כי אם ע"י צירופים אחרים [איסור דרבנן ועוד יעו"ש], ולשיטתם אין להתיר כי אם כשיש שאר צירופים להקל ודו"ק.

- ענף ד' -

טז משא ומתן כמה שכתבנו בהמשך דברינו ולהפוסקים שמתירין מרה"ע בהפ"ם ה"ה ע"י היתר מכירה מותר בהפ"ם

יט וראתינא להכי שהוכחנו מדברי השו"מ להתיר מכירה מעיקר הדין [ואינה הערמה], ובשטר מכירה אף מרה"ע ליכא כנ"ל, נתעוררתי דאפשר לפרש בדרך אחרת ממה שהונחנו לדבר פשוט בכל דברינו, דהנה בתחילת דברינו כתבנו בפשיטות דעל עיקר האיסור שעכו"ם עושה אדעתא דישראל מועלת מכירה, וכל החשש במכירה הוא רק משום

מרה"ע, דשייך אף במכירה, וכתבנו דזה תלוי בפלוגתת הפוסקים אם במקום פסידא מרובה חיישינן למרה"ע, ועכ"פ לאלו שאינם חוששין ומדמים כל הפסד מרובה למכס, מועיל גם שטר מכירה, דודאי מעיקר הדין לא גרע זה מהשכרה או קבלנות ואריסות, שמתירים אותו מטעם שהעכו"ם עושה אדעת' דנפשיה, ה"ה ע"י מכירה.

אמנם מדברי השו"מ שכתב דבשבת אינו נחשב למכירה בהערמה, משום דגמר ומקני לגמרי בלב שלם וכו', מבואר דעתו דלהפוסקים דס"ל דהוי מכירה בהערמה אין זו מכירה מעיקר הדין, דלא נחשב זאת קנין גמור, ומשום דכשמוכר לעכו"ם על יום אחד אין זה נחשב מכירה גמורה, ומשום הכי גם הישראל אינו גומר ומקנה להעכו"ם, וכמו שיבואר להלן.

ולדבריהם א"א לומר דהפוסקים שלמדו ממכס לכל מקרה של הפסד מרובה דלא חיישינן למרה"ע, וה"ה ע"י מכירה במקום הפסד מרובה מותר, דזה אינו, וצריכים לברר דעתו של כל אחד מהפוסקים האלו אם ס"ל דמכירה בשבת נחשבת כהערמה או לא, דאי הוא מהסוכרים דהיא הערמה - תו אינו מועיל מה שיש כאן הפסד מרובה לסלק החשש של מרה"ע, כיון דאינו מותר אפי' מעיקר הדין, דאין כאן מכירה גמורה, ואפ"ל שהעכו"ם עושין אדעתא דנפשיהו אלא

ק"מ. אמנם למה דיבואר להלן דיתכן לומר דשטר מכירה נחשב מכירה בהערמה, עד שלקצת פוסקים אינו נחשב למכירה מעלייתא, נמצא דהוי חיסרון מעיקרא דדינא - תו אין הנפק"מ בין השיטות נוגע למכירה במקום הפ"ם, כי אם בשאר היתרים מדינא כגון קבלנות או אריסות וכיוצא שנעשים באופן שיש שם מרה"ע אם יש להתירם במקום הפסד מרובה, ודו"ק.

אדעתא דישראל

ולפי"ז אף לה שמעינן

מרובה ולא חיי לא ידעינן אם נ

דדוק' ע"י שמו בקבלנות או אר

בהשו"ע והנו"נ קעביד ואינו כש

כבר נפיק מתור אסרינן משום

מרובה כנ"ל, א כהערמה ואין נ

מדברי המשנ'

דמכירה

כו ואף דמהכ

דמכיו

האיסור מדינא,

בדבריו אן מהא

סי' רמ"ד (פ"ק

ע"ש, וצ"ל לו

באורך דמכירה

מן האיסור מדין

קבלנות ואריסות

דאין זה נחשב

ומקני בהקנאה

יישוב סתירת

ק"מ. וכעת בעיוני

דנקט כן למעשה,

קאמר: שחלילה נ

התירו הערמה בכ

להשכיר מרחץ וכו

קונטרס בענין מכירת מלאכת ישראל לגוי על יום השבת / סימן א

אדעתא דישאל, ונחשבים כשלוחם דאסור מעיקר הדין.

ולפי"ז אף להט"ז והשו"ע הרב דמינייהו שמעינן דגמרינן ממכס לכל הפסד מרובה ולא חיישינן למרה"ע, מ"מ אכתי לא ידעינן אם מכירה מועלת כה"ג, דיתכן דדוק' ע"י שמשכירו לעכו"ם או שעושה בקבלנות או אריסות דמבואר בסימנים אלו בהשו"ע והנו"כ דהגוי אדעתא הנפשיה קעביד ואינו כשלוחו, ומשו"ה מעיקר הדין כבר נפיק מתורת איסור, בהא דייקא לא אסרינן משום מרה"ע במקום דהפסד מרובה כנ"ל, אבל במכירה יתכן דנחשבת כהערמה ואין כאן מכירה להעכו"ם כלל.

מרבני המשנ"ב כב' מקומות מבואר דמכירה מתרת עיקר האיסור

כו ואף דמהמשנ"ב מוכח דסבירא ליה דמכירה ג"כ מועלת לסלק עיקר האיסור מדינא, וזה מוכח משני מקומות בדבריו א] מהא דהבאנו לעיל בשמו בסוף סי' רמ"ד (פ"ק ל"ט), ב] סי' רמ"ג (פ"ק י') ע"ש, וצ"ל לדבריו או דס"ל כסברתינו באורך דמכירה בהערמה מועלת להפקיע מן האיסור מדינא דלא גריעא מהשכרה או קבלנות ואריסות, או דס"ל כסברת השו"מ דאין זה נחשב כמכירה בהערמה וגמר ומקני בהקנאה גמורה וכמבואר בהשו"מ.

7c ישוב סתירת החת"ס דאף שהתיר ע"

קבלנות בהפ"ט ול"ה לטרה"ע עכ"ז בהנהותיו אסר ע"י מכירה דס"ל דהו"ל הערמה

כאן ולאור האמור, יש לנו דרך אחרת ליישב דברי החת"ס, ממה שהקשינו דנראין דברי החת"ס כסותרות זא"ז, דבהגהר' לשו"ע כתב דמכירה אינה מועלת דהיא מכירה בהערמה ואף בהפסד מרובה אין להתיר, ואילו בתשובותיו מוכח דס"ל דמתירין קבלנות במקום הפסד מרובה ולא חיישינן למרה"ע - וכמו שכתב שם רא"י להתיר ממכס עפ"י דברי הט"ז יעו"ש, ולהנ"ל אין כאן סתירה, דבהגהות מיירי אודות מכירה בהערמה, ובזה שפיר ס"ל דאסור אף בהפסד מרובה, דאף דממכס שמעינן דכל שבשם הפסד מרובה יכונה מותר ולא חיישינן למראית העין, מ"מ זהו דווק' היכא דאין כאן איסור מעיקר הדין, אבל כשאסור מדינא משום דהנכרי עושה אדעתא דישאל בודאי אסור אף במקום פסידא מרובה, דא"א להתיר ע"י הפסד מרובה כי אם במקום חשש מרה"ע דאיסוריה קליש, אבל באיסורא רבה כהא דנכרי דעביד אדעתא דישאל דנחשב כשלוחו ודאי א"א להתיר, וכדמוכח שם במכס גופא דלא התירו בשכיר יום אף שהוא הפסד מרובה וכנ"ל. וכמו כן ה"ג בנוגע למכירה בהערמה - הרי זה נחשב כחיסרון בעצם

ק"מ. וכעת בעיוני היטב בהתשובה שמציין לה החת"ס בהגהותיו - נמצא מבואר להדיא בתשובה (ק"ג) דנקט כן למעשה, פ"י דמכירת הערמה במחובר אינו מועיל מעיקרא דדינא [עכ"פ מדרכבנן], דהנה שם קאמר: שחלילה להתיר שדה של ישראל למכור בער"ש במכירת הערמה הנ"ל מתרי טעמי חדא שלא התירו הערמה במלאכת שבת במחובר וכו', ועוד משום מראית העין דלא התירו חז"ל ספ"ק דע"ז להשכיר מרחץ וכו', ע"כ, הרי להדיא דהערמת מכירה במחובר לא מועיל לטעמו הראשון, מעיקרא דדינא.

המכירה. והרי זה נחשב כנכרים העושים מכירה דדינא, ולא רק של מרה"ע [עכ"פ בשבת אדעתא דישאל דהוי איסור מדרבנן וכדנחבאר כאן בהערה ע"ש].

אמנם מתוך אורך תשובתו שם מתבאר דנקט להדיא דבמקום הפסד מרובה הוה מועיל אף הערמת מכירה כזה, ומשום דנקט שם בפשיטות דהן לגבי חמץ בפסח והן לגבי איסור שבת אף בהערמת מכירה גמור - מועיל המכירה מה"ת, וכל דיש לדון עליו הוא מצד איסור דרבנן שלא יפרצו יעו"ש באורך, ועפ"י מתיר ז"ל מכירת מלח באופן דהפסד מרובה - ע"י מכירה בהערמה, הרי שאף דעכ"פ מדרבנן יש איסור גמור [עד דאינו נחשב כמכירה מעלייתא מדרבנן מצד הערמה], ולא רק של מרה"ע, מ"מ במקום הפסד מרובה נקט דמותר, ורק במכירת שדה שכנראה אינו אלא מניעת ריוח על צד היותה, הוא דלא התיר מחמת תרי טעמים הנ"ל, [ובמניעת ריוח חזינן מדבריו דחלילה להתיר ע"ש].

ועכ"פ היוצא מדברי מרן ז"ל, דאין כאן סתירה כלל מדבריו בהגהות לבין דבריו בתשובה סי' בעוד דבהגהות מיירי כעין מכירת שדה דאינו אלא מניעת ריוח - וכפי הא קאמר דכמחובר אין להתיר, והא דהתיר בתשובה סי' עפ"י הט"ז היינו משום דמיירי אודות הפסד מרובה, דמתירין אף מכירה בהערמה בדורן כלל מדרבנן אסור ואינו מכירה.

ולפי"ז היה נראה, דהא דהכאנו בתחלת דברינו לדייק מהגהות דכמחובר אף בהפסד מרובה לא התיר, אחר העיון כנ"ל זה אינו, ומוכח לכאן' לומר דאו או קאמר, פי' הא דקאמר דלא התירו אלא בבהמה ובתלוש ובהפסד מרובה ודיעבד, או או קאמר - או בבהמה או בתלוש או בהפסד מרובה או בדיעבד, באופן דגם במחובר לו יצויר דהוי הפסד מרובה מועיל, דלפי"ז נמצא מבואר דלא אסר כי אם כשנחאתרו כל אלו ביחד, הא כל אחד בפני"ע מותר, אמנם כ"ז דוחק לאמר, דהא לפי"ז לו יצויר שיהא בתלוש בלי הפסד מרובה האם יהא מותר לכתחלה בהערמה - אתמהא, מי מצינו כזאת להתיר אף לכתחלה במכירת הערמה בלא הפסד מרובה, והרי איפכא שמעינן בסי' רמ"ו יעו"ש, וכן אטו יהא מותר בדיעבד במחובר אף בלי הפסד מרובה, דבר זה ע"כ אינו וכדמבואר להדיא סוף סי' רמ"ד הנ"ל דדוק במקום הפסד מרובה מתירין, וצ"ע בביאור דברי מרן הן בהגהותיו והן בסוף תשובה קי"ג הנ"ל.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר - דלעולם כוונתו הן בהגהותיו והן בתשובה זו הנ"ל היא, דלעולם אסור כל שמחובר הוא, ואין כוונתו ל-או או כנ"ל, והא דהתיר אף מכירה בהערמה במלח, ע"כ דהפסד מרובה אף שמפקיע איסור מדינא דרבנן, וכדחזינן דנחית מרן להתירו בהפסד מרובה, מ"מ במחובר דהוי דבר של פרסום גמור, בהא לא מתירין איסור מדינא של הערמת מכירה ורק איסור מרה"ע על צד היותה, ואף דבריו מרן בהא דקאמר שם בהתשובה דחלילה להתיר מכירה שדה ע"י מכירה בהערמה מכח שני טעמים הנ"ל - בע"כ דהוה סבירא ליה דאינו אלא מניעת ריוח וכנ"ל, דבלא"ה למה לא יועיל מצד מרה"ע דהלא הפסד מרובה מתירין להדיא במקום מרה"ע וכדמוכח בסי' רמ"ד לענין מכס, אע"כ משום דהמדובר בשדה אינו אלא מניעת ריוח, מ"מ הא מיהא נראה בביאור שיטתו ז"ל דלטעם הא' דלענין מחובר לא התירו - דאף בהפסד מרובה לא התירו, והיינו טעמא דדבר של פרהסיא כמחובר לא ראו חז"ל על ככה להתיר מכירה בהערמה, והעמידו דבריהם על עיקר תקנת' דהערמת מכירה אינו מכירה מצד עיקרא דדינא.

והדרינא לפי"ז דשיטת החת"ס כמו דנחבאר כאן בפנים, ודלא כמוש"כ לעיל (בענין א'), דהא חזינן דלהחת"ס הוי הערמת מכירה חיסרון כעצם המכירה עכ"פ מדרבנן, באופן דהוי חיסרון מעיקרא דדינא ולא רק מרה"ע, דלא מתירין אף במקום הפסד מרובה, וכ"ז כנוכר במחובר, דאילו בדבר תלוש וכיוצא אף דנידון כמחובר כמכס ומלח, מ"מ שמעינן ממכס דמתירין במקום הפסד מרובה - ולהחת"ס אף להפקיעו מידי המכירה בהערמה, פי' דבתלוש לא העמידו דבריהם להחשיבו כהערמת מכירה, אלא

ביאור למ באריסות מ או

כבו ונראה

כהערמה וגו

ואריסות, דבנ

אדעתא דנפי

האיסור מן

והנכרי מתנהו

א' בנוגע ל

בהשכרה או

דאין כאן ה

כאלו ההשכר

הערמה בעלנ

משא"כ במכי

השבוע הוא נ

נעשה עסקו

חזור העסק

חלילה כל שו

הערמה מוכח

אלא להפקיע

אמרינן שא"י

שיהא קנין גנ

ניכרת, וכשהו

שאינו סומך ד

לגמרי, דהא

שהתנור או ד

מוצי

הערוגת הב

דאין במכיר

העמידוהו על ד

ועוד חזון למוע

יודו שמכירה בשבת הו"ל הערמה, [וב"כ האבני צדק וסכרתם הפוכה מהשו"ם]

בג] והלום ראיתי בשו"ת ערוגת הבשם [מהגאון דחוסט ז"ל (או"ח סי' נ"ג)] שדן על היתר מכירה בשבת, שהביא שם מחלוקת האחרונים לענין שטר מכירת חמץ בפסח, וז"ל [וכדבריו שם (נסי' נ"ג) כתב בשני התשובות הקודמות בשינוי קצת]: וכבר העלה התב"ש דבמידי דהערמתו מוכח אסור הערמה אפי' באיסור דרבנן וראייתו מש"ס שבת דף קל"ט ע"ש, ונהי דהעלה המקו"ח (נסי' תמ"ט מ"א) א"ת דאפי' בדאורייתא אין הערמה אסורה אלא היכא דנעשה האיסור רק שמשערים דלא יהא האיסור נודע, כגון בהאי דתולין את המשמרת לתלות בו רמונים ותולה בו שמרים בשבת, דבאמת הוא מחשב בתליית המשמרת בשביל השמרים וגם נותן בו רק שמרים הרי הוא עושה כל האיסור כמות שהוא, רק העולם לא ידעו מהאיסור, וכן כל כה"ג, משא"כ במכירה לא איכפת לן במה שמשערים היכא דהאיסור רק בשלו וכשמקנה לנכרי בקנין הרי ע"כ יצא מרשותו ע"י קנין זה תו לא איכפת לן בהערמה ע"ש במקו"ח וכו', ואפילו להמקו"ח הנ"ל היכא דהערמתו מוכח על גוף המכירה לכו"ע לא סמכינן על מכירה אפי' באיסור דרבנן, ובשלמא במכירת חמץ שפיר קאמר המקו"ח, דגבי חמץ מה איכפת ליה אם הנכרי יקיים המקח ויקיים החמץ לעצמו בעד כל שיווי דמי המקח, משא"כ הכא ודאי אין דרך למכור המכונה

ביאור למה השכרה בקבלנות או באריסות טתירין עיקר האיסור ובמכירה אמרינן שהיא הערמה

כב] ונראה להסביר בפשיטות טעם הדבר שמכירה ליום השבת נחשבת כהערמה וגרועה מהשכרה או קבלנות ואריסות, דבכל הני נחשב שהנכרי עושה אדעתא דנפשיה [וממילא נפקע עיקר האיסור מן הישראל] משום שהישראל והנכרי מתנהגים בכל ימות השבוע באופן א' בנוגע להתנור או המרחץ וכיוצא, בהשכרה או בקבלנות או באריסות, נמצא דאין כאן הערמה כלל שנאמר דמיחוי כאלו ההשכרה על יום השבת אינה אלא הערמה בעלמא להפקיע מעליו איסורים, משא"כ במכירה ליום השבת, דכל ימות השבוע הוא עסקו של הישראל ורק בשבת נעשה עסקו של הגוי, ושוב אחר השבת חוזר העסק לבעליו הראשונים, וחוזר חלילה כל שבועות השנה בזה האופן, אין הערמה מוכחת יותר מזו, והמכירה אינה אלא להפקיע מעליו איסורי שבת, בכה"ג אמרינן שאי"ז מכירה מעלייתא, דכדי שיהא קנין גמור בעינן שלא תהא הערמה ניכרת, וכשהנכרי והישראל שניהן יודעין שאינו סומך דעת שיהא העסק קנוי להנכרי לגמרי, דהא מיד אחר השבת רוצה שהתנור או המרחץ ישובו לרשותו, אינה מועלת המכירה, ודו"ק.

- ענף ה' -

הערוגת הבושם כתב ראפי' להשיטות דאין במכירת המין בפסח חשש הערמה

העמידוהו על הראורייתא דמכירה מעליא נחשב - ודוק היטב בכ"ז ואכתי צ"ע ובידור בשיטתו ז"ל. ועוד חזון למועד בעוהשי"ת.

[עכ"פ ע"ש].

הערמת
ת מכירה
באורך,
מדרבנן
ע"מ
הוא,
יובה ס'
להתיר,
בהערמה

ובה לא
הוא אלא
יובה או
כי אם
היה שיהא
תיר אף
א מותר
ל דדוק'

הלעולם
ההפסד
היה דהוי
היותו,
כח שני
ל מצד
משום
הלענין
לא ראו
מכירה

חזינן
דינא
וכיוצא
ס אף
אלא

Sofis, Moshe, 1762-1839

ספר

שאלות ותשובות

חתם סופר

לפרנא ורנא גדול מרבן שמו
רבי משה כהרץ רבי שמואל סופר זלה"ה
אב"ד ור"מ בק"ק פרעסבורג ומחוז

אורח חיים

הודפס לראשונה בפרעסבורג
בשנת ע"ט סופר מזיר ל"ק (תר"ט)

ועתה בס"ד יוצא לאור עולם ברוב יופי וחדר
בהנהגה סתודשת, הערות וצינונים מספר רבותינו ראשונים ואחרונים,
ובתוספת מפתחות ומדור תוספות והשלמות תוך כמה מעלות טובות
כאשר ע"ט הקורא תחזיקה משרים

ע"י המשתדל

ע"ה דניאל ביטון ס"ס

בעז"ק ירושלים תובב"א

שנת תשע"א ל"ק

בסיוע מכון המאו"ר לתחנת ספרים

וע"י תיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"י

במובן ורצונו שישיכיר לו החנות עם החזירות וההחכירה של יום השבת וכמ"ש מג"א סי' רמ"ד סוף סק"ח.

ועב"פ לישב הישראל בשבת שם בחנות, הרוצה לסמוך יתיר לעצמו ואמנם דעתי אינה נוחה בזה, והכלל צדיקים ילכו בדרכי ה' הישרים, והשומר שבת ומענגו כהלכתו יזכה לנחלה בלי מצרים, וה' קרן עמו ותורתו ירים. הכ"ד פ"ב נגהי ליום ב' ח' חנוכה קפ"ל. משה"ק סופר מפפ"מ.

שימכרו מע"ש להגוי הממונה שלו כך וכך מדות, נמצא הגוי הוא מוכר את שלו ומה שמשויר יחזור הישראל ויקנה מהגוי אחר שבת ובה אינו צריך להיות יושב ומשמר וגם ניצול מכמה פקפוקים בהיתרא הנ"ל.

ודברי נבי"ה הנ"ל [בסוף התשובה שם ד"ה זה הנראה] תמוהים שכי' שיהי' משכירים החנות להגוי בכל שבת כדי שאם מכניס סחורה לשלו הוא מכניס. ואין לו מובן מה ענין זה לכאן וכי משום הכנסה לבית אסרנין, ועכנ"ל שקיצר

תשובה נט

[שבירות בית בישול שכר בשבת]

כל הפוסקים דבמרחץ לא שייך שיקח מגוף הפירות ומשו"ה לא מהני אריסות, וק' אמאי לא ישכירנו ויתנה עמו שיהי' לו ולבני ביתו רשות לרחוץ במרחץ בחנם, אע"כ כיון שאין דרך שיטריח אדם להסיק מרחץ בשביל הנאה מועטת כזו אינה אלא הערמה ואסור.

ורנו נ"ל דאפילו אי נימא בדבר מועט שיהנה מגוף הפירות מהני היינו אם נאמר א' ממאה שיוציא השדה יהא שלו או מה שירוויח בשכר יקח א' ממאה שכר נמצא כל עבודתו הכל להנאתו, אבל כאן כשנאמר שיטול חבית א' נמצא כל שמרבה יותר בשביל ישראל הוא עושה, ואפילו משום שמא ירבה בשבילו אסרנין מכ"ש כשמרבה תוס' מרובה על העיקור שאסור, וגם בזה י"ל הא דמרחץ הנ"ל, גם מ"ש דכיון דליכא אלא אותן היהודים השייכים לזה תו ליכא חשדא, הרמ"א לא כ' כן בס"י רמ"ד ומג"א סק"ז ע"ש.

ויותר היה נראה שאם יקצוץ שכרו מכל מאה בישולים במשך שנה או חצי שנה או שנתים לא יקפיד עמו בכך כלל ואז אדעתי דנפשי' עביד ולא ישכור אותו כלל על שום זמן. וזה נ"ל פ' הטור סי' רמ"ג לפיכך עושה בקבלנות שהבי' הגיה עפ"י מהר"א בהבלעה והבי"ח מקיים הגירסא בקבלנות, ומג"א (סק"ב) צווח עליו כי כרוכיא שהוא שלא כדת

76 שלום רב לעוסק בחוקי חורב משנתו נקי ורב ה"ה המופלג החרץ הרב מה' לימא נ"י.

נועם מכתבו כלו מחמדים הגיעני על נכון, שם חשף זרוע בכחא דהיתרא לחפש זכות בחפש מחופש להנגיד נ"י ששכר מהשר בית בשול שכר (בריאהוויז) ופועל נכרי מושכר לו לשנה כי כן דרך כל עושי שכר, וטרח למצוא קולא לבשל גם ביום שבת קודש להצילו מהפסד גדול מאוד לפי דבריו אם תושבת המלאכה בשבת, וכה דבר מעלתו באם יקצוב לפועל שיקח לו מכל בישול יורה שכר חבית א' לעצמו באופן שיהנה הפועל מגוף המלאכה יהיה דומה לאריסא ויהיה מותר מדינא ורק משום מראית עין דכיון דלא עביד לאריסותא יאמרו שכירו הוא, לזה כ' מעלתו כיון שהחבית ההוא עומד בכפר שכולו נכרים ואין דר שם אלא יהודי א' או שנים והם ידעו בהאריסות ולא שכיחי כלל אורחי ישראל דמקלעי התם בשבת כידוע א"כ תו ליכא משום מראית עין, אלו דבריו.

אומר אני ההיתר שיקח הפועל מכל יורה חבית א' לא נ"ל כלל מתרי טעמי, חדא דאריסות דשדה נוטל שלישי ורביעי כדרך האריסין שמטריחין בשביל זה בשדה כזו אבל לטרוח לבשל יורה בשביל שכר חבית א' שכר אינו אלא הערמה בעלמא אם לא יתנו לו שיעור כל שכרו משכר וזה לא יעשה הפועל, ולראיה לזה מדכ'

ג. ר' תשובת הגר"ז בסוף שו"ע או"ח סי' ב שקדמו לדבינו בזה.

עם הב"י, י"ל דמ"מ לכל יום אורענדע ה סך מה א בהפסד ול יבוא מהרש"ל דעכ"פ דשרינן עכ"פ היכא עושים א, א"כ ה, פי' ככר כך

שלקח מו כל ואיכא זפרסם דוקא ושכר עיקור נעשה מ"ע, הנ"ל. לסמוך שומר שבת זאל יו"ש

הד"ת "שיבה חשיב חנות חנוכה עשה שלמא ישיב א"כ לא

של תורה דקבלנות הוא ששכרו בכל חדש כך וכן, ואם גוי דעביד בשבת אינו עושה אלא לטובת ישראל.

← ולע"ד גירסת בקבלנות מוכרת הוא, דמלשון הטור משמע אחר שכי בשם הרא"ש דבמדינתו נתפרסם שרגילין להשכיר מרחץ מותר להשכירו הלכך מותר בהבלעה, והוא תימה מאי הילכך דהא ב"י קאי ומיני מיירי ולא הו"ל למימר אלא ובלבד שלא ישכירו יום יום ויקח שכר שבת אבל הלכך מותר בהבלעה אין לו שחר, אע"כ הטור בא לחדש דין לומר הואיל ונתפרסם שמשכירין המרחץ א"כ אפילו יארע מקרה שאחר רוצה להשכיר לו פועל בקבלנות מותר דאמרו שכר המרחץ מישראל, וס"ל להרא"ש כשיטת הר"י פ"ק דע"ו (כא, ב ד"ה אריסא) בשדה דעבדי באריסות מותר נמי בקבלנות, וה"ה למרחץ בזמנינו, ודלא כרמב"ם דאוסר נמי בשדה מטעם שכי הר"ן וה"ה כמ"ש בשמו מג"א סי' רמ"ד סק"ה, וזה בא הטור לחדש. ומיהו בקבלנות לחדש אי אפשר שזה הוא בודאי שלא כדת של תורה כמ"ש מג"א. גם כיון שברא"ש כ' בהבלעה וכן ברבינו ירוחם איך פליג הטור אאביו והוסיף חידוש זה, אע"כ גם להטור הוה קשיא ליה אהרא"ש אי בהבלעה כפשוטו מאי הלכך דקאמר, ע"כ פ"י בקבלנות מורכב עם הבלעה והיינו כנ"ל שישלם לו ממספר היסק מרחצאות יהיה במשך זמן אימתי שירצה, ולא יזכיר לו הימים הפרטים שהסיק לאמר ביום פלוני וביום פלוני כך דאי"כ יזכיר היסק של שבת בהדיא וזה אסור, אך יבליע החשבון בסתם כך וכך הסקתי ויגיע שכרו כך וכך באופן שכל פעם שמטריח הגוי מטריח בשביל עצמו ואין הישראל דוחק הזמן עליו אם יעשה בשבת או בחול. ונראה אפילו להראב"ד דאוסר בשוכר לארוג לו בגד שהוא דעת הי"א שבש"ע סי' רמ"ד סעיף ה'.

היינו כשאין הגוי מרוויח במלאכה כלל ואינו עושה רק לטובת ישראל כי שכירותו משתלם לזמן ע"ש מג"א סק"ד וט"ו. ושוב מצאתי קרוב לזה בתוס' שבת סי' רמ"ג סק"ב אלא דלא נחית למה שכתבתי, ומ"מ לדינא אין דבר הוצץ בינינו יע"ש.

ולכאורה דברי מהר"א צ"ע דגרס בדברי (רב נטרונאי) [האין] להשכירו לשנים ופי' ב"י שמשכירו בפ"א לשנים מרובים דהו"ל כמכר ולא כשכירות. וא"כ מה שסיים עוד ונתפרסם הדבר צריך לומר תרתי בעינן שיהיה כעין מכר וגם שיתפרסם הדבר, וא"כ מ"ש הרא"ש דבסביבותינו כבר נתפרסם צ"ל וגם שישכירו לשנים הרבה דבחדא לא סגי, מאי האי שכי' אח"כ הלכך מותר בקבלנות ולא ישכירו יום יום, ותימה הוא אפילו לחדש ושנה לא מהני אלא לכמה שנים וצ"ע.

מ"הן מ"ש מותר בקבלנות אם נפרש כנ"ל דלא מיירי בקבלנות דזמן אלא בקבלנות דמלאכה א"ש, ומ"מ מה שסיים לאסור שכירות יום יום הוא תימא. וע"ד הדוחק י"ל כך דבברייתא סתמא קתני לא ישכיר אדם מרחצו לנכרי, וקשה להמציא ההיתר שאם כבר השכירו כמה שנים זא"ז ונתפרסם ישכירו לנכרי ויעשה בו מלאכה בשבת דסתם גזרו חז"ל, בשלמא אם בכל סביבותינו וגלילותינו דרכם בשכירות לא קשה מגזירת חז"ל דמתחלה לא גזרו אלא כל מדינה ומדינה וזמן וזמן לפי מנהגם כמ"ש הראשונים ומייתי כב"י וד"מ, אבל אם במדינה אין מנהג להשכיר רק זה האיש הרגיל עצמו בכך קשה להתיר, אמנם אם השכירו בפ"א לשנים הרבה דזה הוי כמו מכר וי"ל אין זה בכלל גזירת חז"ל, לא ישכיר אדם מרחצו תניא אבל לא ימכור לא תנן. ונהי דמ"מ גם במשכירו לכמה שנים איכא למיתש למראית עין, מ"מ אם גם

תשיבה נג

א. לפנינו במור שם ליתא הא דמותר להשכיר.

ב. בהנחה על יעקב: ע"י שו"ת גל יעקב האו"ח סי' כח באריות. ח"ל שם: כתב דלכאורה יש לדון בדבר זה, המאמר שהח"ם מודח שיה לא היה בכלל גזירתם, א"כ מה בכך שאינו מפורסם, וכי אנו יכולין לגזור מעצמנו גזירת מראית עין במקום שלא נזרז הם, והרי תרם בעצמו אימר כן בחז"ל (סי' ק"ג) בהא דכתב פחות מפורים מדור גם כו"ז אע"ג דמאבולת דהאידיא אינו נחול ב"כ, משום דמזמן חז"ל בתחלת הגזירה לא נזרז רק על בעינינו נרים שיטור מאבולת שלחם, א"א לגזור עתה מעצמנו ע"י"ש, אמנם באמת לא רמי כלל דהתם א"א לגזור עכשיו משום דהגזירה ה"י בעיקר בשביל סחירות ועכשיו אין לנו סחירות ע"כ אין לנו לאסור רק מה שכתב ח"י בכלל הגזירה. והבי' יש לזיך מלשון רש"י סוכה (מ"ג ע"ב) ר"ה האודנא, שכתב מין חליטא לצינא לשידו ולאחר תורבן מי גזר עלות, ינו"ש בתוס' ד"ה שלוחו ב"ד. מביאר מדבריהם דאם ח"י שייך גם עכשיו הסברא והחששא שלחם היה לנו לאסור. יא"כ צדקו ד' הח"ם דאם ח"י שייך מראית עין שפיר היה לנו לאסור, ע"כ הצריך הח"ם שיהי' ג"כ דבר מפורסם.

נתפרסם הדבר שוב ליכ' שחז"ל סתם אסרו, או נ' כלל בדברי חז' נמצא לפ"ז היכא ע' להשכיר מרחץ שכירות כלל לשנים הרבו ולא מיירי הרא"ש משנ' שכירות ליומו מהני, עכ"פ לא ישכירו מ"מ בהא סלקינן דיש והטור ורבינו ירוד הנ"ל, וזה דעת הבי"ח תוס' שבת לפרש קרוב ל' על זה בע' נמצא אם יקצוץ עמו' לו כך וכך ולא י' המלאכה, ויש לנו עוד הגוי יכול לבשל סכום בשבת ומה שהוא אינו לרצונו ואין לישראל ש' וסברא זו כ' מהרש"ל ב' קצין והכא עדיף פטי' והישראל אינו נהנה כל שקרוב לודאי שיהא זה מראית עין אסור דהיינו הדדים שם בכפר שמא' לזמן כנהוג בכ' וחזרתי על כל צדדי ולא מצאתי דו' למכס ומטבע שבמרדכי כבר כתב מהרש"ל בר' מלח לא דמי להתיר נ' דהתם הפסד גדול, ו' ועוד נ"ל כיון דלא ר' דאי לא שרית ל' יעשה המלאכה בעצמו הכתיבה (דמטבע) [ו] למטבע, שפועל ישרא' וחיישינן, אבל בשול' אי (נמי) [לא] שרית ל' נ. ראת להלן סי' ס' ר"ה יעו' ד. ר' לעיל סוף"ו נו' שאין כ' לא משמעות דהצ"צ, אלא

נתפרסם הדבר שוב ליכא מראית עין ורק משום שחז"ל סתם אסרו, אז נימא אנן שזה לא הוזכר כלל בדבריו חז"ל דזה כמכר.

נמצא לפ"ז היכא שנשתנה מנהג המדינה להשכיר מרחץ בכל סביבותינו, לא בעי שכירות כלל לשנים הרבה, והכל כמנהג המדינה, ולא מיירי הרא"ש משנים הרבה והו"א אפילו שכירות ליומו מהני, משו"ה הוצרך דליומא עכ"פ לא ישכירנו משום שכר שבת.

מ"מ בהא סלקינן דיש לנו עמוד גדול דהרא"ש והטור ורבינו ירוחם מתירים להדיא באופן הנ"ל, וזה דעת הב"ח ושכן הסכים לדינא בס' תוס' שבת לפרש קרוב לזה ולא מצינו מי שיפליג על זה בעיקר הדין.

נמצא אם יקצוץ עמו על כך וכך בישולים יתן לו כך וכך ולא יקפיד כלל עמו על זריות המלאכה, ויש לנו עוד קולא דהרי עכ"פ היה הגוי יכול לבשל סכום יורותיו ביום א' ולנוח בשבת ומה שהוא אינו עושה כן אינו עושה אלא לרצונו ואין לישראל שום הנאה ממלאכת שבת. וסברא זו כ' מהרש"ל בתשו' סי' ק', אלא שם לא קצץ והכא עדיף פטי דקצץ נמצא הגוי נהנה והישראל אינו נהנה כלל ממלאכת שבת באופן שקרוב לודאי שיהא זה מותר מדינא, ורק משום מראית עין אסור דהיינו מראית עין דבני ביתו הדרים שם בכפר שמא יהיה מי שיחשדנו ששכרו לזמן כנהוג בכל פועלים כאלו.

והזרתי על כל צדדי קולא להצילו מתשר זה ולא מצאתי דבר ברור להתיר, דלדמותו למכס ומטבע שבמרדכי דמיהי ב"י ססי' רמ"ד, כבר כתב מהרש"ל בתשו' הנ"ל אפילו עשיית מלח לא דמי להתיר מטעם היתר מכס ומטבע דהתם הפסד גדול, ועוד הוה כמציל מידם.

ועוד נ"ל כיון דלא התיר המרדכי אלא מטעם דאי לא שרית ליה והוא בהול על ממונו יעשה המלאכה בעצמו ע"ש. וא"כ תינח מלאכת הכתיבה (דמטבע) [דמכס] או חתיכת כסף למטבע, שפועל ישראל יכול לעשותו בעצמו וחיישינן. אבל בשול שכר שצריך אומן מופלא אי (נמי) [לא] שרית ליה, לא מצי ישראל למיעבד

בעצמו אפשר שאין להחיר. מ"מ איני אומר בו לא איסור [ולא היתר] כיון דמידי דרבנן הוא ורק משום חשדא ואולי שההפסד גדול ורב יותר ממכס ומטבע ואין לדמות הענינים, בשגם לדעת הרמב"ם בפ"י המשנה ספ"ק דע"ז אינו חושש כלל לחשדא דישאל דכי שהגויים יחללו ה' ויאמרו ישראל לא מנטרי שבחא, משמע דס"ל דלא נחשדו ישראל על השבתות וכל א' ידון אותו לזכות ורק משום חלול ה' דגוים.

ונראה דזה היה בימים הראשונים שהיו טובים מאלו שלא הורגלו ישראל לאמור לנכרי בשבת לעשות לו שום מלאכה להחם תנור ולהדליק ולכבות נרות, והיו הגוים יודעים שאין שום מלאכה של ישראל נעשית בשבת ע"י גוי, וא"כ אם יראה שגוי מחמם מרחצו של ישראל יאמרו ישראל לא מנטרי שבחא. אבל בזמנינו אלו ע"י שנפוצו ישראל בארצות הצפון הקרים בימי הקור, והוצרכו בשבת להחם תנור בית החורף ע"י גויים, וע"י רבה המכשלה בעו"ה שהגוי עושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בשבילם, וגוים שבמדינותינו סוברים כי כך הוא שמירת שבת, ישראל לא יעשה אבל אומר לגוי ועושה, א"כ אין כאן חלול ה' בבישול שכר בשבת ע"י גוי שלא יאמרו לא מנטרי ישראל שבחא ע"י ז' טפי.

וכן בשביתת בהמה שכי מעלתו, הלא רעיונו לנוכח יביטו היטב בהיתרים שכי רמ"א ססי' רמ"ו, ולעמות זה מ"ש והחמיר בתשו' צמת צדק סי' ל"ה דכל הני היינו כשהם כבר בידי גוים ע"ש אבל לא לכתחלה, ואם באנו לומר הפסד מרובה הוה דיעבד, וגם הצמת צדק מודה כמבואר למעיין בדבריו היכא שאינו רק מניעת הריווח אלא הפסד גמור ע"ש.

מ"מ מידי לא חצא הוראה להיתר, ועל זה אנו מתפללים שתהי' פרנסתינו בהיתר ולא באיסור, ואין הכוונה בלא גניבה וגזילה שזו אינו בידי שמים, אבל הכוונה דברים האסורים ונצטרך להתירם משום הפסד פרנסתינו, לשיזבן רחמנא מאלו וכיוצא באלו.

פ"ב נהגי ליום עש"ק ז' א"ר תקע"ה לפ"ק. משח"ק סופר מפפד"מ

L

ג. ראה להלן סי' ס ד"ה יערה.

ד. ר' לעיל ססי' ט שאין כאן בית טחוי. תמיד על כך משו"ת לבישי מרדכי מתחז"ל א"ח סי' ל, וכתב שהח"ם החמוד הכא לא מנעמיה דהצ"צ, אלא משום מראית עין יערה.

דנהיגי בה עלמא עפ"י הגאונים הנ"ל וגם הר"ף מייתי להא דאב"י כפשיטות" ורמב"ם ורא"ש וטור קבעו הרב"י בש"ע ממנו אין לזוז. ובאמת לא ידעתי מ"ט לא נהגו נשים לברך ברכה זו ג"כ ולא שייך הכא הטעם שכי' (מג"א סי' תכו) בברכת הירח שהנשים גורמים מיעוט הירח וזה לא שייך הכא, ומ"מ מה דנהיגי נהיגי ומה דלא נהיגי הכו דלא לוספי עליה, ועדיין צ"ע.

ברוך ה' כי הגיענו ליום ד' ז' ניסן וברכנו ברכה זו באסיפת עם ה' פה פ"ב תקע"ג לפ"ק, קודם הברכה אמרנו הללו את ה' מן השמים ואחר ברכת עושה מ"ב אמרנו פיוט אל אדון על כל המעשים עד ותיות הקודש ואח"כ מזמור השמים מספרים כבוד אל ואח"כ עלינו לשבח וקדיש.
פ"ב יום ה' ח' ניסן תקע"ג לפ"ק
משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נז

[עבודה בשבת החבורה לישראל]

76 שאלה נשאלתי מאביו הרבני נ"י להורות דעתי הקלושה במי שחכר מהשר כמה כפרים עם שדותיהם והשכיר החוכר לו לצרכו כפריים נכרים לעבוד עבודתו של זה הושראל בבית ובשדה לכל המצטרף, וכן החכיר לו השר הבהמות לצרכי השדות על אחריות של ישראל החוכר ונסתפק מה יהיה דינו בשבת.

והנה קשה עלי מאוד לחוות לו דעתי בענין זה מטעם הכמוס המוכן, אבל קשה עלי יותר מזה להשיב פניו ריקם ע"כ אודיעהו דעתי בקיצור נמרץ כמוכרה ועושה שלא לרצונו והוא יעתיק לשוני לאביו הרב נ"י.
ואומר קבלנות אין בו שום איסור מעיקר הדין דאדעתי הנפשי קא עביד ורק משום

סי' ה נשאל מבעל עמדת וקנים (ראה עמ"ס סי' רכב) רמ"ן דקשה להכריע בין ב' הפרושים י"ל שב ואל תעשה עדיף וספק מרבית לחקל. וכל הפחות כיון שראה גדולי עולם שנתנו דין ברכת הרמנה בחללת המחזור, נראה שיש לברך בלי שם ומלכות. והר"י מפוזא השיבו הדלילה לנו לוח מפסק הרמב"ם בנ"מ ד"ק. ואולם דעת הר"ף יכול להיות שישנו הפרושים אמת ובאמת איפן שהתמת בתקופתה ערך לברך (יע"י לביט שכתב בן, ומה שדעתי במלברשי י"ג). אך דעת הרמב"ם שהעיקר כהבבלי ולא כהירושלמי ולכן כתב רק דין זה, והנה תגרי"ק (בהפלאה שבערבין ערך תמה) והרמב"ם (בשו"ת דברי רב משולם לבנו סי' ה) העירו על תפי' הרב' שבערך, שבנ"מ נמצא להראי כפי' הראשון, ומה שנחתינו מהירושלמי, לא קאי על חמה בתקופתה אלא על רקיע בבהרה, וכ"כ בספר קובץ על הרמב"ם ה"ל ברכות פ"י ה"ח (ולפ"ו תקשה בהפלאה שבערבין אמאי השמינו הפוסקים ברכת רקיע במדרו לפי פירוש הירושלמי, ושם"כ דאב"י מפרט לה בענין אחר צ"ב יע"י ח"כ ע"ס). וראה רע"א בנחש"ם כאן. אולם הפרשה שם סק"ד כתב שהפ"י הראשון שבערך הוא פי' אב"י בבבלי והפ"י הב' הוא הפ"י לחמה בתקופתה שביירושלמי (וכ"ה בשו"ת מדר"י מפוזא ע"ס). ומה כיון, שכן מתבאר בפ"י ר"ח שלפנינו. ומפרשי הירושלמי רק השרה יתעע פי' שחולק על הבבלי ונחתינו מפ"י הב' שבערך, ושאר מפרשי השו"י הבבלי לירושלמי ופירשהו על רקיע במהרה, ויהיה יתעע הכוונת שא"א לפרש כן, ע"ש, גם בשו"ת שבו"י ח"ג סי' לא כתב שלירושלמי שיטה אחרת בזה, ומה שדנו האחרונים הנ"ל (הפלאה שבערבין והב"ב) לפרש הירושלמי על רקיע בבהרה, נראה ודביתו לא פירש כן, משום שביקרא רבה פ"י ב פי' ה הובאו דברי ר"ה על חמה בתקופתה, ומה שיקשה החב"צ פלשון בתקופתה, יתכן והכוונה היא בתקפת הדינו כשנאמרה, וכן נמצא כנאמרי כאן: ויש מפרשים בתקופתה בבהירותה. וסדר מעל רבנו תלונת החב"צ. וכ"כ המגן גבורים סי' רכב סק"א. ש"י"ר בבתי"ל לירושלמי בברכות ע"מ 62 הגתה בשו"ת הגליון בתקופתה. בדק"ם לירושלמי ברכות (להגמ"ל וקט) לא העתיק הו"ד שאמר הת"י. ואולי צ"ל בתקופתה. [עפ"י הג"ל בסולם סאליהם דברי המגיה לערך השלם ערך חמה ולמד ערך במש"כ בביאור הפ"י האחר שבערך, וביקר הערך פירש כנאמרי על פי הפרשה הנ"ל]. וע"י עמדת ראש ברכות כאן ישו"ת זכר יוסף ח"ב סי' קטו וכובר יוסף סוכה [דף סב ע"ב] וכשו"ת קול מבשר ח"ב סי' נא. ע"י יש להעיד דבזה מבוארת נ"ל הערך כת"י [בעה"ש] פירוש אחר בתקפת תמה, דאו השמש נראית בבהירותה, יע"י שלחן של ארבע (עמ"י תנ"ב) שהביא הלכה זו.

יא. ברי"ף לא נמצא מיטרא דאב"י, והערך על כך בעמודי אש סי' ב אות מד בסופו. ועמד על כך בעל עמדת וקנים בשו"ת מדר"י פוזא ע"ס.

יב. בשו"ת כת"ם שם האריך מזה והעלה שאם הוציא לברך יברכו בלא שם ומלכות, ובאחרות חיים שם הביא דעות הפוסקים שאף נשים מברכות בשם ומלכות, וע"י שו"ת מהר"ם שיק א"ח סי' צ' ושו"ת מערכת ברכות סי' ב אות כה, וכשו"ת הר"י מילו סי' קיא כתב שהחב"צ הסכים עמו שגשים חיובית בברכה זו, ומיבא גם ע"י התני כוונת כנאן יוסף הל' קדוש לבנה סי' ג. ונ"ל חמ"ס היינו מה שהתורה קבעה בו וכן מה שגשים פבורית, אבל זמן גרמא שסחמת עצמו נשים חיובית. ובע"ז בנ"א מגילה ב, ב. יג. וראה בשו"ת הרח"ב פפרו"ט סי' כב סדר אהרן עם הוספות של פוסקים וכומרים.

מראית עין, ובהא פליגי, בשדה דעביד לאריס להרמב"ם אסור אפילו משום מראית עין, וכל ובטוא"ח סי' רמ"דא. לסמוך בכה"ג אסכרת הב"י סי' רמ"ג דאם שכ מיד טרם שנקרא שמו לדבריו מספ"ק דע"ז ו דה"ל להקשות הש"ס משדה. ולק"מ דהא מר שכת אלא מדיני הפ ואשמעינן דכח"ל מותר שבת לא מיירי, ומשכד

שלום וכ"ט להתורני ה' נ"י
נעימות בימינו הגיענו לשאול את נ לשאר מופלגי תורה ונ רצו להורות מידי דפ יפה עשו וכן נאה להב חלוק והתיוב מוטל עי זה ואם לא ישרו דעו מכריעים בעולם תליו מעלתו חלוק גרמו מו צערו ותגבורות אהבו שהוציאו קול ומלעיו לא יאותו לכיצא בו, אלא לגודל הפצרת ו להשיב לפי דברי מעלתו חכ ג' שנים ומתחיל בשותפות ושוב נ

א. בשו"ת כתב סופר א"ו אם פועלים שבירי יום כוה"ג אין זה מותר את ה' ב. ר' ח' סוגיות להח"ס י' ש"ס תש"ו. ג. ר' ב' ד. ר' שו"ת הת"ם א"ח ל

כגון שלקח ומכר או השכיר מיד וכר' נטרונאי גאון.

אלא בש"ע שם (סעיף ב') השמיט חלוקה דקנאו והרגיש במג"א שם סק"ג. וראיתי בחוס' שבת (סק"ג) שכ' דה"ה קנאה דומיא דהשכירה אלא דמן הסתם כשקונה כותב ומעלה בערכאות שלהם ומתפרסם מיד ואסור ע"ש. ולזה אני אומר איכא תקנתא כשגם הקבלנות נכתב בערכאות שלהם ומתפרסם לכל דקבלן הוא ושרי כיון דמיד שקנה השכיר הפועל ולא נקרא שמו עלי' אלא ע"י הארכי וע"י הארכי בעצמו מתפרסם ג"כ שכירת הנכרי אי"כ טוט אסור וטוט שרי. ודין זה מבואר ס"י רמ"ז ס"ד. וכן דין הבהמות מבואר שם ואין כאן בית מחוש לפע"ד ולא אאריך יותר.

L

מראית עין, ובהא פליגי, לר"ת מותר לגמרי ולר"י בשדה דעביד לאריסות מיהת מותר ורק להרמב"ם אסור אפילו בשדה קבלנות אבל רק משום מראית עין, וכל זה מבואר ספ"ק דע"ז ובטוא"ח ס"י רמ"ד. וע"כ נראה פשוט דיש לסמוך בכה"ג אסברת ר' נטרונאי גאון שהביא הב"י ס"י רמ"ג דאם שכרו או קנאו וחזר והשכירו מיד טרם שנקרא שמו עליו מותר, וכעין ראייה לדבריו מספ"ק דע"ז (כא, ב) דהקשה מהרש"א דה"ל להקשות הש"ס אמתני' דשם מ"ש מרחץ משדה. ולק"מ דהא מתני' דהתם לא עסיק בדיני שבת אלא מדיני הפקעת מעשר ולא תחנם ואשמעינן דבח"ל מותר דליכא כל הני אבל מדיני שבת לא מיירי, ומשכחת ל' דליכא איסור שבת

תשובה נח

[שותפות ישראל ונכרי בחנות בשבת]

והשתתף עם גוי אחר, והיינו שהניח הגוי סך חמישים זהובים לתוך השותפות להיות לו חלק מה בגוף המלח וגם מושכר הוא בקבלנות בכל ימי השבוע נוטל מכל ככר מלח שהוא מוכר סך ג' פגים, והנה אם יסגור החנות בשבת יהיה הפסד גדול ולדברי חמינו עיקור מכירת המלח לנכרים הוא בשבת דוקא, ומעתה נפשו בשאלתו אם יש להמציא היתר שהנכרי השותף הנ"ל ישב בחנות וימכור ויטול שכר קבולת שלו מכל ככר כמו בחול.

בספ"ק דע"ז (כב, א) מבואר בשותף נכרי צריך להתנות עמו תתלה קודם ששתפו, ומבואר ברמב"ם (הל' שבת פ"ו הי"ז) דאפילו שותפות רק בסתורה נמי דינא הכי. והנה בתשו' רב שריירא גאון דמייתי ב"י ס"י רמ"ה משמע דבכל עניני שותפות הדין כן. אך מהר"ן שהביא ב"י שם מבואר דוקא באותו ענין שותפות שכל א' עובד ביומו אבל בשותפות ששניהם ביהוד עובדים כל ימות החול והנכרי לבדו עושה בשבת

שלום וכ"ט להתורני הקצין ה' איצק אויסטערליין ב"י

נעימות בימינו הגיעני, ומ"ש שמעלתו לא רצה לשאול את פי הרב מטעם ידוע ושאל לשאר מופלגי תורה ונטה דעתם להתיר רק שלא רצו להורות מידי דפרהסיא מפני הרב וכבודו, יפה עשו וכן נאה להם אך לא היה להם להוציאו חלוק והחיוב נוטל עליהם לדון לפני הרב בענין זה ואם לא ישוו דעתם לדעתו הלא יש רבנים מכריעים בעולם תל"ת, אבל עכשיו שהוציאו את מעלתו חלוק גרמו מחלוקות ואין אדם נתפס על צערו ותגבורות אהבת הניצוח גורם הרבה עד שהוציאו קול ומלעיזים על מעלתו דברים אשר לא יאותו לכיוצא בו, ולא ברצוני אני נכנס לזה אלא לגודל הפצרת חמיו ידידי נ"י לא יכולתי להשיב פניו ריקם.

לפי דברי מעלתו חכר מהשר מכירת המלח על ג' שנים ומתחלה בנה לו חנות עם ערל א' בשותפות ושוב נתפרדה החבילה ביניהם

תשובה נח

- א. בשו"ת כתב סופר או"ח ס"י מב מאר דמי"כ רבינו הללן ס"י קב ד"ה מב"ש שבוה"ז עדה לאו לאריסות עבד כלל וכלל כי אם פועלים שבירי יום כדוע שנשתנה הענין ולפענ"ד אפי' שבוות עדה אסור. ולפי"ז אף לדעת המתירים קבלנות יש לאסור מה"ז. אין זה סותר את היתרו כאן, משום שהשבת זו שלפנינו זמנה מוקדם ודרכה שנים לזמנה של תשובה קב.
- ב. ר' ח"י סג"ו להח"ס 'השלים תרנ"א בסוגיא הדרתין בטי"כ על קישית המדרש"א ועדף לבאן. וכן בה"ו החת"ם שגורפסו בפה"ז "ב הש"ו. ג. ר' בשו"ת כת"ס או"ח שם ט"כ על דברי אביו כאן.
- ד. ר' שו"ת חת"ס או"ח להלן ספ"י נב ד"ה וכן ובהערה שם.